

A TÁPIÓ-VIDÉK MADÁRVILÁGA

FÜRI ANDRÁS

Duna–Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság
1121 Budapest, Költő utca 21. E-mail: furia@dinpi.hu

A Tápió-vidék sokáig hazánk kevésbé kutatott területei közé tartozott. Mindez a madárvilágra nézve is igaz volt, hiszen az 1960-as évek végéig csak alkalmi jelleggel vizsgálták a területet. A Magyar Madártani Egyesület megalakulását követően, az 1970-es évek közepétől kezdődtek el a rendszeresebb felmérések a térségben. Az 1980-as évek végétől az ismétlődő állományfelmérések és aktív madárvédelmi tevékenység színhelyévé vált a Tápió–Hajta vidéke, melynek akkori fészkelő madárvilágáról először 1987-ben olvashattunk. A szisztematikus madártani vizsgálatok, felmérések, monitorozó kutatások eredményeiről és a védelem érdekében szükséges legfontosabb feladatokról 1998-ban jelent meg átfogó publikáció, amely ugyancsak az itt költő fajokra fókuszált. A kutatásoknak újabb lendületet a Tápió–Hajta Vidéke Tájvédelmi Körzet kialakítása és az egyre intenzívebbé váló természetvédelmi tevékenység adott. Munkánkban a fellelhető régi madártani adatokat rendszereztük és összegeztük a legutóbbi kutatások, felmérések eredményeit, igyekezve minél pontosabban megadni azt a faunaképet, amely jellemzi térségünket. A Tápió-vidéken a jelen cikk megírásához felhasznált adatok lezárásáig 248 madárfaj fordult elő, melyből 146 itt is költ valamilyen gyakorisággal. A rendszeresen átvonuló, a kóborló és a téli vendég fajok száma évről-évre újabbakkal gyarapodik, és már meghaladta a százat. A hazai madárfauna közel kétharmada figyelhető meg térségünkben. Ezen fajok zöme a mocsarakban, vizenyős helyeken, réteken, legelőkön, erdőkben figyelhető meg, de a Tápió-vidék településein, a tanyák és majorok környezetében is ott élnek madaraink az ember közvetlen közelében.

Kulcsszavak: fajlista, fészkelő fajok becsült állománya, madártani felmérések, régi leírások, ritka fajok adatai, Tápió-vidék, védett és fokozottan védett fajok élőhelyei

BEVEZETÉS

Az Alföld régmúlt természeti képéről, állapotáról kevés írásos emlék maradt fenn. Régi útleírások, birtok- és határleírások, a népességgel és a gazdálkodással foglalkozó dokumentumok azonban szép számban fellelhetők, ezekből leginkább közvetett módon lehet információkat nyerni a hatalmas kiterjedésű árterekről, mocsárvilágról, erdőségekről, pusztákról és az élővilágukról. A tájatalakító, tájformáló változások térségünkben is a népesség növekedésével és a 19. században megkezdett folyószabályozási, majd később a vízrendezési munkálatokkal kezdődtek. Ezek eredményeként a Tisza és a Zagyva, valamint mellékfolyóik árterületén is nagy változások kezdődtek, így a Tápió és mellék-

vizeinek vidékén is. Ezek a folyócskák, patakok mocsarak láncolatán keresztül vezették le a vizeket a Tisza felé (IHRIG 1973). A lecsapolások eredményeként a vizes élőhelyek, nádasok töredékeire zsugorodtak. A hajdani keményfás ligeterdőket, gyöngyvirágos-tölgyeseket kivágták, és helyükön akácosok, nemes nyárasok, fenyvesek jelentek meg. A löszgyepeket szinte mind feltörték, és szántóként művelik, de a rétek közül is sok – főleg a magasabb térszínen fekvők – erre a sorsra jutottak. Az élővilág érzékenyen reagált ezekre a változásokra. Mindezt a madárvilág alakulásán is láthatjuk. Ebben a publikációban arra vállalkoztunk, hogy összegyűjtsük a fellelhető régi madártani adatokat, feljegyzéseket, leírásokat, rendszerezzük a legutóbbi kutatások, a megfigyelések és állományfelmérések eredményeit, igyekezve minél pontosabban megrajzolni azt a faunaképet, mely a 21. század elején jellemzi a Tápió-vidéket.

A TÁPIÓ-VIDÉK VIZSGÁLT TERÜLETEI

Átmeneti jellegű kistájunk, a Tápió-vidék, az Alföld és a Gödöllői-dombság között, a Tiszántúl és a Duna–Tisza köze találkozásában kerül el, Pest és Jász-Nagykun-Szolnok megye határán. Szoros ökológiai kapcsolatban áll a szomszédos természetföldrajzi kistájakkal (Jászsági-sík, Hatvani-sík, Gerje–Perje-sík, Monor–Irsai-dombság) kapcsolódó részeivel, melyekből a közvetlenül érintkező részeket, élőhelyeket úgyszintén bekapcsoltuk vizsgálatainkba. Ezt a területet neveztük most egységesen fogalmazva Tápió-vidéknek. A térség központi települése a volt (és leendő) járási székhely, Nagykáta város. Áthalad rajta a 31-es számú főközlekedési út és a Budapest–Nagykáta–Újszász–Solnok vasútvonal.

A vizsgálati terület természetföldrajzi helyzetét a fontosabb jellemzők alapján elsősorban MAROSI és SOMOGYI (1990) és DUSEK (2001) munkái alapján elemezhetjük, a tájtörténet összegzését pedig VIDRA (2005) adja meg kiválóan. Jelen kötetben is szerepelnek az ezzel foglalkozó publikációk, így most ezek részletes bemutatásától eltekintünk.

A Tápió-vidék élőhelyei nagyfokú változatosságot mutatnak. Több élőhelytípus nagyobb kiterjedésű, míg vannak pár száz négyzetméteres foltokban jelenlévők. Összességében elmondható, hogy az élőhelyek sokfélesége országos, sőt európai viszonylatban is magas. Itt most a főbb csoportokra bontva adjuk meg azokat a topográfiai, illetve helyi elnevezéseket, melyekkel az ide látogató találkozhat, vagy amelyekről olvashat, és amelyek esetenként az egyes fajok előfordulásainak taglalásánál is szerepelnek.

Vízfolyások: Felső-Tápió, Alsó-Tápió, Gombai-patak, Uri-patak, Hajta-patak, Kókai-mellékág, Öreg-Hajta (Farmos), Nyík-réti-ág, Bibicfészeki-ág,

Kerektói-ág, Horgas-ér (Nagykáta), Rekettyési-ér (Farmos), Ilike-ér, Egyesült-Tápió (Tápiógyörgye).

Mocsarak, szikes tavak: Hajta-mocsár (Jászberény), Bata-tó, Monori-tó, Sóstavak, Fehér-tó, Ebakasztó, Nyík-réti-mocsár, Disznótúrasi-mocsár, Virágkerti-mocsár (Nagykáta), Vámos-szék, Nagy-szék (Tápiógyörgye), Zsidó-szék, Szakajtó-szék, Sáros, Dányi-szél (Újszilvás).

Mesterségesen kialakított állóvizek: I-es tározó (Farmos), II-es tározó (Tápiószentmárton), Tápiószecsői-halastó, Gombai-tározó, Úri-halastó, Tápióbicskei-horgásztó, Tápiógyörgyei-horgásztó, Tápiószelei-horgásztó.

Vizenyős élőhelyek: Göbolyjárasi-láprét (Tápiószentmárton), Erdőszőlői-láprét, Nyík-rét, Erekköze (Nagykáta), Nagy-rét, Dolláros-rét (Tápióság), Hosszú-rét (Gomba), Irtvány, Kender-földek, Fűszegi-rét, Várak-pusztá (Kóka), Rekettyési-láprét (Farmos), Tápiószecsői-halastó körüli rétek.

Száraz pusztagyeppek: Erdőszőlői-legelő, Cseh-domb és környéke, Gólyahalom, (Nagykáta), Boldogkátá-pusztá, Legelő-dűlő (Tóalmás), Farmosi-szikesek, Homokerdő (Farmos), Székesrekeszi-legelő, Gicei-hegy és környéke (Szentmártonkáta), Gulya-gyep (Tápiógyörgye), Égeres-legelő (Tápiószecső), Ürgés-legelő (Tápiószentmárton), löszgyepmaradványok (tápióbicskei Sajgó, gombai Várhegy, tápiósági Földvár, kókai Varga-hegy, Nagykátai határmezsgye).

Természetszerű erdők: Kóka–Tápiószecső közötti tölgyes maradványok, Tápiószecsői-tölgyes, Tápiógyörgyei-tölgyes, egreskátai pusztai tölgyes maradvány (Nagykáta), Sőregi-erdő (Tápiószentmárton), Kókai-égerláp, Felső-Tápió melletti égerligetek (Tápióság), patak menti fűz-nyár ligetek, Gyulai-erdő (Szentmártonkáta), Tápiószecső és Nagykáta közötti buckavidék fehér és szürke nyár ligetei.

Telepített erdők: fenyvesek, akácosok, nemes nyárasok, mezővédő fasorok, szárnyék erdők, telepített őshonos fafajú erdők.

Antropogén területek: települések belterületeinek élőhelyei (azokon belül parkok, fasorok, temető kertek, kertek), építmények, majorok, tanyák, homokbányák, anyagnyerők, mezőgazdasági kultúrák, szőlők, gyümölcsösök, parlagok.

Az alábbiakban a felmérésekkel, megfigyelésekkel érintett teljes közigazgatási határok, illetve zárójelben a csak megfigyeléssel, állományfelméréssel érintett területrészek szerepelnek: Bénye (Lomen-völgy), Farmos, Gomba, Jászberény (Hajta-mocsár és környéke), Jászboldogháza (Boldogházi-legelő), Jászfelsőszentgyörgy (Hajtai-tölgyes), Káva (Hosszú-völgy), Kóka, Nagykáta, Súlysáp, Szentlőrincskáta (Hajta mente), Szentmártonkáta, Tápióbicske, Tápiógyörgye, Tápióság, Tápiószecső, Tápiószele, Tápiószentmárton, Tápiószőlős, Tóalmás, Újszász (Újszászi-legelő), Újszilvás, Úri (Úri-halastó és környéke).

IRODALMI ÁTTEKINTÉS

A Tápió-vidék korábban is kiváló madárelőhely lehetett. Az erdők, mezők, nádasok sok madárfajnak adtak fészkelőhelyet, búvó-, táplálkozó- és pihenőhelyet. Hajdani madár-gazdagságáról egyes területnevekből, földrajzi helynevekből is jól következtethetünk. A madarak az itt élő nép életében is fontos szerepet játszottak. Figyelték őket, ismerték szokásaikat, jeles napként tartották számon például a mezei pacsirták első tavaszi éneklését, a gólyák érkezését. A szántó-vető ember jól ismerte a bíbicet, tudták hol szeretnek tartózkodni, a tojásszedők tudták, hol keressék fészkeiket. Így talán egyértelmű, hogy a Nagykáta és Szentmártonkáta közötti gyep elnevezése: Bíbicfészek, és az ebből a térségből induló csatorna neve: Bíbicfészeki-ág. Szentlőrincskáta határában egy mély fekvésű terület neve: Bíbices-rész, mellette a Bíbic-halom emelkedik. A Tápió-vidék másik közismert és közkedvelt madara, a fehér gólya is névadója több földrajzi helynek. Nagykáta határában található a Gólya-halom, Tápiószentmárton és Tápiószőlős között pedig Gólyás-lapos a neve annak a vízenyős rétnak, ahol még a mai időkben is láthatunk időnként táplálékot kereső gólyákat. A helyiek Gólyás-rétként emlegetik Tápiósnak a Gombai-patak völgyében elhelyezkedő területét a Dolláros-réten. Szarkaberek vagy varjas szintén olyan helynevek, melyek madarokról kapták nevüket. Tápióbicske határában a Varjas (szőlő) is a gyakorta ott tanyázó vetésivarjú-csapatokról neveztetett el. Ennek a településnek az egyik leggyengébb minőségű szőlőterülete volt a Pipishegy, ahol olyan rossz volt a föld, hogy „oda csak a pipiske madár jár”, azaz a búbospacsirta. Tápiószentmárton határában található területrész elnevezése – Sashegy – a nagy testű ragadozó madarokról eredeztethető, hiszen erről a kis magaslatról messzebbre lehetett látni, talán egy kicsit a „sasmadár” távlatából tudták a névadók szemlélni a Tápió-part mélyebben fekvő vonulatát. A laikus szemlélő a nagyobb termetű ragadozó madarakat előszeretettel „titulálja” sasnak, mint ahogy errefelé az egerészölyveket is.

Itt jegyezzük meg, hogy a madarak szeretetét, megbecsülését jelzi, hogy madártani motívumként a fokozottan védett gyurgyalag jelenik meg Tápiósnak község címerében. Több kisebb-nagyobb fészkelőtelepe található a térségben. A homok- és löszfalak üregeinek lakói nyár végén nagy csapatokban gyülekeznek, vadászatnak a rétek, így például a tápiósnagi Nagy-rét felett is. Hangjuk ilyenkor betölti a ligeteket, ahová éjszakázni húzódnak be. A pándi címerben egy sötét színű sást fedezhetünk fel, amely a település névadójának ősi, besenyő eredetére utal. Taksony fejedelem besenyő származású felesége révén betelepülő egyik családfő neve Pánd volt.

Az első írásos említések után kutatva a török idők végéig léphetünk vissza a múltba. Lakatos Gyula rengeteg levéltári anyag feldolgozásával írta meg a „Nagykátá története a kezdetektől 1848-ig” című helytörténeti munkáját (LAKATOS 1999). Ebben olvashatjuk a régi időkről, hogy az adók behajtása miatt sokszor panaszkodó nép kérését tolmácsoló tisztartó így fogalmaz: *„könyörüljön meg rajtok, az ő nagy ínségeken Nagyságod szíve, az szegény kátaiaknak is lenne...engedelemmel abból az két száz és 8 forintból, 4 ökörből, két hattyúból, két pár kacsából, 12 szál darutollból...”*.

Vajon mennyi lehetett a hattyú és a daru a környék mocsaraiban, ha még adózni is kellett belőlük? Ma a darvak legfeljebb az őszi-tavaszi vonuláskor repülnek át, illetve pihennek meg kisebb csapatokban. A bütykös hattyú jó ideig kiveszett innen is, majd az 1990-es évek végétől egyre gyakrabban tűntek fel példányaik az állóvizeknél, mígnem újra költő madár lett.

Az első hitelesnek mondható és tudományos igénnyel megfogalmazott leírások a 18–19. században születtek, ezek különféle természet- és gazdaságföldrajzi leírások utalásai, utazások jegyzetei között található meg. Ebben az időszakban a Tisza és mellékfolyóinak környéke, az ún. tiszai Alföld a véget nem érő vizenyős-mocsaras területek világa volt, melyet a kisebb-nagyobb folyók, patakok rendszeres áradásaikkal évente akár többször is tápláltak. Ezen élőhelyeken vízimadarak tízezrei találtak fészkelő-, táplálkozó- és pihenőhelyet.

Idézzük most fel a hajdanvolt madárvilágot a leírások segítségével. Bél Mátyás a 18. századi magyar tudományos élet kiemelkedő személyisége „Notitia Hungariae novae historico geographica divisa” című leírásának Pest megyéről szóló részében – Szabó Béla fordításában – ugyancsak hű képet kaphatunk a török kiűzése utáni természeti viszonyokról (BÉL 1733). Igazi „paradicsomi” állapotokra utal a fajgazdagság és az állomány nagyságra vonatkozó jelzője, a bőség. A madarászat, a csikászat és a pákászat mellett fontos megélhetési forrás volt. A „rétes emberek”, de az akkori falusi és városi lakosok a különböző madarak húsát, tojását, tollát, bőrét is hasznosították. Leírásában ezt olvashatjuk: *„Madarakban nagy a bőség, különösen a sík vidéken és a folyók táján. A Tisza és a Duna kiöntései körül, a mocsaras vidékeken itt-ott akkora a sokasága a libáknak, kacsáknak, a szárcsáknak és a seregélyeknek, hogy bár a parasztok sok ezer tojást szednek ki a fészkekből, hogy a negyven napos böjtöt átveszeljék, mégis minden évben majdnem határtalan a szaporulat. Ritkábbak a fácánok, mert a szabad vadászatnak és madarászatnak az említett rossz hatása miatt igen megfogvatkoztak...Nem hiányoznak a tűzokok sem, a vetések pedig szerte tele vannak darvakkal. A hattyúk is nagymértékben szaporodnak, s szerte úszkálnak a tavakban és a Dunával szomszédos mocsarakban. A parasztok sze-*

rint ezek bőrénél nincs egészségesebb és jobb alsóruha viselet. A fehér és szürke gödénnyről ne is beszéljünk”.

Az első részletesebb, kifejezetten madártani tárgyú említést Johann Friedrich Naumann német ornitológustól olvashatjuk „Ornithologische Reise nach und durch Ungarn” című írásából (NAUMANN 1837). Petényi János Salamon orvos, természetkutató, a magyar tudományos madártan egyik megalapítója kíséretében 1835 augusztusában töltött el itt öt napot, név szerint említve a települések közül Tápiószelét, Tápiószentmártont és Tápiógyörgyét. Megfigyeléseiből tudhatjuk, hogy abban az időben – bár az év legszárazabb időszaka volt – a Tápió mentén gémfélék, fehér és fekete gólyák, vadrécék, cankók és más parti madarak tömegeivel találkoztak. A ritkaságok közül havasi partfutót, kormos szerköt, gólyatöcsöt, székicséreket láttak, mely utóbbiról részletes leírást ad, és azt is közli, hogy az idős madarak mellett fiatalok is voltak. – Tehát minden bizonnyal költöttek is akkor. Ma a térségből még átvonulóként sem került elő ez a faj! – Érdekességként számolt be a kékvércsék megfigyeléséről is, hiszen ez a faj Németországban nem honos, és ő ír először hitelesen a vércsék fészkelési, táplálkozási szokásairól, egyéb jellegzetességeiről.

Neves ornitológusunk, Csörgey Titus dolgozta fel, illetve rendezte kiadványi formába a Naumannal együtt madarászó Petényi tömérdek adatát (CSÖRGEY 1904). „Madártani töredékek Petényi J. Salamon irataiból” című munkáját a kor polihisztorja, Herman Ottó bevezetőjével szintén úgy tartjuk számon, mint amelyben a Tápió mente akkori madárvilágára fontos utalások találhatóak. Több, ismertebb madárfaj előfordulásának közlése mellett érdekességként megemlíthető, hogy egy különös parti madár, a kőforgató adatáról is beszámol.

„Magyarországon nagy ritkaság. Az egyetlen példányt 1835 augusztus végén Tápió-Szt-György lapospartú tavairól kaptam. Fiatalkori mezben volt. Azután soha többé nem találtam nyomára.”

Akkortájt a falu – Tápiógyörgye – határában vagy ötven (!) kisebb-nagyobb szikes tó volt, mint ahogyan ezt Fényes Elek is jelzi (FÉNYES 1847), bizonyára sok más érdekes költő vagy átvonuló madárral.

A kékvércsék itteni elterjedéséről, fészkelőhelyeiről is értékes adatokról tudósított Petényi J. Salamon (CSÖRGEY 1904).

„...úgy Tetén – Bicske mellett – Tápió-Szent-Márton és a Beregvölgyben is, továbbá Szőreg körül a futóhomokon álló, mocsarakkal határos erdőcskében is, nem kevésbé Szent-Márton és Nagy-káta határában, Tápió-Szent-Márton helység belsejében, a Blaskovich, Kubinyi és Szabó-féle kertek feketevarjú- és szarkalakta akáczosokban is, ...” előfordulnak.

Budapest és környékének tudományos igényű állattani feldolgozását dr. Margó Tivadar végezte el a 19. század végén. Művében a madarakra vonat-

kozó részt Frivaldszky János foglalta össze, melyben ő is elsősorban Petényi J. Salamon, illetve Földváry Miklós kutatásaira, gyűjtéseire hagyatkozik (FRIVALDSZKY 1879). Lapozgatva a Magyar Királyi Egyetemi Könyvnyomdában nyomtatott könyvben, néhány érdekes adatra lelhetünk. Gyakoribb fajaink (pl. nádi sármány, fehér gólya, barátréce, barkóscinege) előfordulásainak említése mellett, jelzi a fekete gólya és a lappantyú tápiószentmártoni, a gyurgyalag és a kerti sármány farkaspusztai előfordulását, a székicsér Pest megyei pusztákon való fészkelését, a túzok Tápiógyörgye határában való jelenlétét, a fattyú és a fehérszárnyú szerkőkről pedig így számol be: „*Tavainknál s mocsáros vizainknél fészkelnek: Apaj, Tápió-Sz.-Márton*”. Ma a szerkők is elsősorban csak a vonulási időszakban keresik fel vidékünket, bár a belvizes 2006-os, 2010-es és 2011-es év végre meghozta hosszú idő után a költésüket is.

Ugyancsak érdekes „archív” adatok olvashatók Frivaldszky másik művében. „*Aves Hungariae*” című főmunkája a Magyar Nemzeti Múzeum a Bécsi Múzeum és más egyéb hazai gyűjtemények anyagának katalógusa (FRIVALDSZKY 1891). Ebből tudhatjuk meg, hogy a madarak tudományos célú begyűjtését Tápiószentmárton és Tápiógyörgye környékén is végezték. Több, a környékünkön ma már ritka előfordulású madárfaj mellett olyanok adataira akadhatunk a könyvben, mint például a rózsás gödény, – amelyet Bél Mátyás is emlegetett –, vagy a Temminck-partfutó, amelyet pedig Naumann lőtt 1835-ben, és ő is preparálta ki. A rózsás gödényt Kubinyi Géza 1860 májusában juttatta be a Múzeumba Tápiószentmártonból. Ma ez a faj is csak alkalmoszerűen fordul elő hazánkban, és azóta a Tápió-vidéken sem került elő újra.

Herman Ottó is járt vidékünkön. Jegyzeteiből tudhatjuk, hogy az 1890-es évek közepén Nagykáta és Tápiógyörgye környékén néprajzi gyűjtést végzett, és mellette feljegyezte a népies madárneveket, melyekből szemezgethetünk a madarak hasznáról és káráról írott könyvében (HERMAN 1908). A jegyzeteiből összeállított másik műben, mely az erdőkről, rétekről, nádasokról szól, említést tesz arról az előzőekben már közölt tényről, hogy J. F. Naumann 1835-ben „derekasan” bejárta Petényi kíséretében a Tápió-vidéket is (HERMAN 1986).

Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye monográfiájában Borovszky Samu a vízi szárnyasok ismert és persze a vadászok kedvelt helyeként említi a mai Pest megyét és benne a Tápió mentét is (BOROVSZKY 1910).

„...*Itt voltak hajdanta a nagy nádasok, a melyekből ma már csak mutatónak akad, de még akad. S ezek a nádasok és a vele összefüggő erek, tocsogós laposok, szíkes tavak: mind remek élvezetek forrásaivá váltak és válhatnak még ma is a vadásznak...*”

Egész Pest vármegye tele van ilyen emlékeivel a régi vízgazdagságnak, s ha legtöbbször kiszárad is nyáron, megtelik őszre és még inkább tavaszra, hóolvadás után...

Itt lakik még ma is a hovatovább mind jobban fogyó vízimadár, a melynek sísegő szárnyalását hallani esténcént-hajnalonként, a mikor már homály borul az égre. Némely esztendőben, ha elég nedvessége van a talajnak, még megtelnek a zombikosok vízzel s csalogatják a vadruczaféléket...

Azután a gémek! ...A telepések, minő az éjjeli gém, a nádlakók, minő a bölömbika. A vörös biborgéme, a nagy szürkegémek, a kis zsemlyeszínű, fehérvillogással röpdülő selyemgémek! Mind itthon vannak itt, ezeken a pestmegyei kisebb és nagyobb mocsarakon, a melyek néhol, mint folyó menti ingovány is jelentkeznek, például a Tápió vonalán, a hol valaha csudálatosan gazdag élete volt a vízi faunának s a pestmegyei úri vadászok, húsvét hetében, az egész nagyhetet végig vadászták, a mikor elkezdtek a Tápiót és mellékét járni nagyhét hétfőjén s eljutottak Újszászig, onnan pedig vissza, hogy csak nagyszombatra, feltámadásra bírtak hazakerülni Nagykátára.

Mostanában évről-évre fogynak a vizek s még tavasszal is, a mikor pedig máskor járhatatlan volt a Tápió közvetlen környéke, sok helytt átgázolhat rajta az ember, legföljebb magasszárú, (derékignyúló) gumicsizma kell hozzá.

Különbben itt s az ily helyeken vannak még a hosszú vadászszünet után szinte kiéhezett vadászok számára a véghetetlenül kellemes tavaszi mórsejfékzések, a mikor a vadász a sárgavirágos gólyahíres laposok nedves szőnyegén tocsogva lövi a mi leggyorsabb madarunkat, a mocsári szalonkát, a mely csak átvonul itt kikeleti vándorlása közben, ámbár mindig elmarad belőle néhány elkésett pár, a mely már nem ér rá, hogy tovább siessen, mert a tojócska sürgősen kotlik s így fészkelni kénytelen.

Fodor Ferenc a „Jászság életrajza” című, nagy ívű munkájában hasonló madárbőségről számol be régi feljegyzések alapján a Tápió-vidékkel szomszédos tájegységről (FODOR 1942). Ennek dél-délkeleti részén az Ős-Zagyva medreit elfoglaló Hajta-patak, vagy másik nevén Almási-ér táplálta nagy kiterjedésű mocsarakat például Jászberény határában, de a Nagykáta és Farnos közötti lapály vízi világának is ez volt az éltetője. „Ma már nagyon nehéz elképzelni e hajdani mocsárvilág egykori életét – írja Fodor Ferenc, majd így folytatja. – Még 1855-ben is feltűnnek a róna nyílt mezőkön az egész nyáron által csoportosan tanyázó, deli természetű tűzokok és darvak seregei. Sok a gólya, gém, bibicz, vadkacsa, vadlúd, szárcsa, amint arra számos helynév is emlékeztet bennünket.”

Hogy pontosan mikor lett vége ennek a ma már szinte elképzelhetetlen, hihetetlenül nagy madárgazdagságnak, nem tudjuk. Sajnos az erre vonatkozó fel-

jegyzések az 1800-as évek végétől, az 1900-as évek elejétől igencsak hiányosak. A mértéktelen vadászat és az élőhelyek megváltoztatása, tönkretétele bizonyára fontos szerephez juthattak ebben.

Időrendben itt kell említést tennünk az 1912-ben Tápíószelére költöző kismemesekről, a Blaskovich fivérekről, akik természetkedvelő emberek voltak (GÓCSÁNÉ 2005) és Blaskovich György vadásznaplóját böngészve néhány érdekes madártani adatra is rábukkanhatunk. Ebből tudhatjuk, hogy 1923-ban a szelei és farmosi határból többször megfigyelték a „vakvarjút”, azaz a bakcsót és a szürke gémet. Bizonyára költöttek is a környéken. Telente nagyon sok csonttollú-megfigyelésük is volt, főként a kúria körüli kertjükből, és ugyancsak itt láttak tavaszonként nemegyszer erdei szalonkát is. 1944. március 20-án egy kb. 100 példányos csonttollúcsapat pihent meg az idős fákon, és volt, amikor az északi madárvendégek napokig elidőztek a park fái között. A naplójukban az 1950-es évek közepéig szinte évről-évre nyomon követhető vonuló madaraink (pl. örvös galamb, búbos banka, fehér gólya, vadgerle, fülemüle, sárgarigó, kakukk) érkezése, a balkáni gerlek állománynövekedése – tudvalévő, hogy a dél felől terjeszkedő madárfaj az 1930-as évek elején jelent csak meg hazánkban! – vagy a gyurgyalagok őszi gyülekezésének kezdete.

Ilyen előzmények után azt gondolhatnánk, hogy ornitológusok kedvelt területe lesz a térség, ráadásul a fővároshoz is elég közel esik. Ennek ellenére alig járták ezt a vidéket, és csak szórvány adatok találhatóak egészen az 1960-as évekig.

A 20. század elején madárfaunisztikai érdekességeket közölnek a térségről. Radetzky Dezső Tápíóbicske határában keresztcsőrűk (*Loxia curvirostra*) előfordulásáról (RADETZKY 1926), Györgyey Adolf Tápíógyörgyén megfigyelt hajnalmadárról (*Trichodroma muraria*) számol be az Madártani Intézet évkönyve, az Aquila hasábjain (GYÖRGYEY 1928). Ugyancsak az Aquila évkönyvben tudósít Pátkai Imre a tápíószecsői tavakon rózsás flamingó (*Phoenicopterus roseus*) (PÁTKAI 1955), valamint Lózszy Ferenc bütykös hattyúk (*Cygnus olor*) észleléséről (LÓZSY 1955).

A vízimadarak vonulásának egyidejű (szinkron) kutatása hazánkban az 1960-as évek elejétől folyt, itt elsősorban a térség legnagyobb halastórendszerénél, a tápíószecsői tavaknál. Keve András és Schmidt Egon a tavaszi és őszi megfigyelések eredményeivel foglalkozó dolgozatukban az ún. tömegfajok mellett ritka vízimadár-fajok (pl. feketenyakú vöcsök (*Podiceps nigricollis*), halászsas (*Pandion haliaetus*)) előfordulásáról is tudósítanak (KEVE és SCHMIDT 1963). Értékes faunisztikai és gyűrzési adatokra bukkanhatunk az 1970-es évekből (SCHMIDT 1973, 1978a, b, 1980).

A rendszeresebb felmérések az 1970-es évek végétől, a Magyar Madártani Egyesület (MME) megalakulását követően kezdődtek el a térségben. A főként faunisztikai jellegű adatok – azaz egyes fajok előfordulása, állománya – az egyesület által kiadott Madártani Tájékoztatóban jelentek meg. A ritkább fajok egyedeinek előfordulását az MME Faunisztikai Szakosztályának Adattárában rögzítették (MOLNÁR 1982, 1984a, b, 1985a, b, c, d, 1993).

A rendszeres vízimadár-felmérő munka továbbvitelében az 1980-as évektől Benei Béla működött közre, adatai ugyancsak a Szakosztály adattárát gyarapították. Ettől kezdődően egyre több híradásban, „szakirodalmi” cikkben olvashatunk a Tápió-vidék madarairól is.

Az ugartyúk (*Burhinus oedicephalus*) magyarországi előfordulásáról, ökológiai viszonyairól Mödlinger Pál közölt publikációt, melyben a fajt Nagykáta környékéről fészkelőként említi (MÖDLINGER 1978). A vetési varjak (*Corvus frugilegus*) fészektelepeinek felmérését Mercsák József László dolgozta fel. A Pest megyei kilenc telep között említi a tápiógyörgyeit, ahol abban az időben 40 pár költött (MERCÁK 1980). A Tápió-vidék egy részének gyurgyalag (*Merops apiaster*), szalakóta (*Coracias garrulus*), és partifecske (*Riparia riparia*) állományának alakulásáról Kertész László, az akkori MME Kókai Munkacsoport legaktívabb tagja tudósít (KERTÉSZ 1986, 1990, 1991b). Kóka községben a füstifecske (*Hirundo rustica*) és molnárfecske (*Delichon urbica*) fészkek számlálása során összesen mintegy 500 fészket regisztráltak (KERTÉSZ 1989). Péchy Tamás országos felmérési adatok alapján a Nagykáta és Farnos között húzódó mocsarakat, tározókat a kékes rétihéjék (*Circus cyaneus*) egyik legjelentősebb hazai telelőhelyeként említi (PÉCHY 1992). Az éjszakázásra behúzó madarak száma alkalmanként meghaladta a 100 példányt. Urbán Sándor egy ritka inváziós madár, a pásztormadár vagy más néven rózsaseregély (*Pastor roseus*) farmosi észleléséről ír (URBÁN 1994). Tóth Imre és Marik Pál a kékvércse (*Falco vespertinus*)-felmérés országos eredményeiről számolnak be, megemlítve, hogy ekkor Pest megye keleti részén még viszonylag stabil állomány található (TÓTH és MARIK 1999).

Az 1980-as évek végétől kezdődően az ismétlődő, szisztematikus állományfelmérések, monitorozó vizsgálatok és aktív védelmi tevékenység színhelyévé vált a Tápió-vidék, melynek fészkelő madárvilágáról először Endes Mihály közölt összesítő fajlistát (ENDES 1987). A Tápió–Galga–Zagyva hordalékkúp-síkság gerinces állatairól szóló dolgozatában a Tápió-vidékről 97 fészkelő madárfajról számolt be, röviden jellemezve előfordulási helyeiket és gyakoriságukat. Az MME tagjainak állományfelmérő munkájának köszönhetően a Tápió-vidék bekerül az európai jelentőségű madárélőhelynek javasolt területek közé (WALICZKY 1991).

A kistáj térségét az MME tagjai mellett természetvédelmi szakemberek is egyre gyakrabban keresték fel, és végeztek különböző vizsgálatokat. A Tápíóság–Tápíóbicske közötti Nagy-rét fészkelő madárközösségeinek felmérése rámutatott arra, hogy a madárközösség nagy egyezőséget mutat az Ócsa–Dabas térségében lévő ún. Turjánvidék faunájával (FÜRI 1995). A különböző felmérési programokhoz kapcsolódva (pl. RTM, énekesmadár-pontszámlálás) az egyes fajok állományairól, az azokat veszélyeztető tényezőkről mind teljesebb kép rajzolódott ki. Az énekesmadarak állományának változását a pontszámlálási program eredményei tükrében Böhm András mutatja be, mely programhoz a Tápíó mente is több helyszínnel bekapcsolódott (BÖHM 1995). A Mindennapi Madaraink Monitoringja programba Kóka környékéről Kertész László és Kepes Zsolt vettek részt, melyet országos szinten Nagy Károly fogott össze (NAGY 1999).

A madártani vizsgálatok eredményeiről és a védelem érdekében szükséges legfontosabb feladatokról Furi András és Urbán Sándor közölt újabb átfogó publikációt (FÜRI és URBÁN 1998). A kutatások eredményeként a térségben az 1990-es évek elején 128 fészkelő fajt sikerült kimutatniuk, és az átvonuló, kóborló, téli vendég fajok száma is meghaladta a hetvenet. Sorra vették a madárvilágot veszélyeztető tényezőket és meghatározták a legsürgetőbb védelmi intézkedéseket. Ezeket az eredményeket is felhasználva a Tápíó-vidék felkerült a fontos madárélőhelyek (IBA területek – HU20) európai listájára (NAGY 1998).

Folytatva a legjellemzőbb élőhelyek részletesebb vizsgálatát, a Hajta menti nádasok fészkelő madárközösségeinek elemzése során (FÜRI 2000), hat év megfigyeléseire alapozva megállapítható volt, hogy a nádasok madárvilága is nagy hasonlóságot mutat a hazánk más tájain található, összefüggő, nagy kiterjedésű nádas mocsarak madárvilágával (pl. Velencei-tó, Kis-Balaton, Fertő tó, Hortobágy, Kiskunság mocsarai). Néhány ritka fészkelő megjelenése kapcsán előre vetíthető, hogy a vízviszonyok stabilizálásával további fajok telepedhetnek vissza a mocsarakba. Vizsgálták továbbá a különböző nádaskezelési módok madárvilágra gyakorolt hatását is.

A Tápíó-Hajta Vidéke Tájvédelmi Körzet kialakításával (1998) a hatékonyabb védelmi és rehabilitációs munkának, a természetvédelmi szakemberek és a madarászok szinte „állandó” jelenlétének és gyakori megfigyeléseiknek köszönhetően gyarapodnak az eredmények és a publikációk is. 1999-ben a vörösnyakú vöcsök (*Podiceps grisegena*) újabb költőhelye vált ismertté, a Nyík-réti-mocsárban sikeresen költött, és három fiókát nevelt 1 pár. Ugyanez mondható el a feketenyakú vöcsökre (*Podiceps nigricollis*) is, első fészkelésüket (5 pár) Tápíógyörgye határában a Vámos-szék tónál észlelték 2000-ben. A nyári lúd (*Anser anser*) korábban ritka átvonulónak számított, 1999-ben 1 pár

fészkelése valószínűsíthető volt a Nyík-rét nádasában, majd 2000-ben minimum 3 pár próbálkozott a költéssel. Részben a védelemmel, részben a faj állománynövekedésével hozható összefüggésbe az, hogy a Felső- Tápió patakot kísérő erdőségekben fészkelőként megjelent egy hollópár (*Corvus corax*), valamint Tápióság és Gomba községek határában, domboldali ritkás-ligetes erdőből, fásorból, 2000-ben két helyről is rendszeresen hallatszott a füles kuvik (*Otus scops*) füttyögése, így költésük ettől számítva biztosra vehető (FÜRI és VIDRA 2001a). Itt említhető továbbá az is, hogy a bütykös hattyú (*Cygnus olor*) újra költ a Tápió mentén (ALBERT és SZINAI 2005).

A hajdani vizes élőhelyek rekonstrukciója, kialakítása is pozitív hatással lehet a madárvilágra. A Duna–Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság (DINPI) finanszírozásában 1999 őszén létesített tápiógyörgyei vizes élőhely (mesterséges szikes tó a Gulya-gyepen) is jelentős változást hozott a terület parti madár (limicola) állományában. A korábban is itt költő fajok (bíbic, nagy goda, piroslábú cankó) mellett a kialakított szigeteken 2000-ben új fészkelőként jelent meg a gólyatölcs (*Himantopus himantopus*), a gulipán (*Recurvirostra avosetta*), a kis lile (*Charadrius dubius*) és a küszvágó csér (*Sterna hirundo*), azonban a májusi kánikula a tavat majdnem kiszárította, és a visszamaradó vizeken csak 1-2 pár tudott sikeresen fiókákat nevelni (FÜRI és VIDRA 2001b).

Azonban a Tápió mentén sem elég csak a védett területekre és a természetközeli élőhelyekre figyelni. A gyurgyalagállomány fennmaradását, a veszélyeztető tényezőket elemzi egy országos felmérés alapján Gyurácz József, itteni adatokat is felhasználva (GYURÁ CZ 2000). A költési időszakban történő legális vagy illegális „bányászkodás” következtében számtalan esetben láttunk leomlott partfalakat, tönkrement fészkeléseket! Későbbi munkájában a hazai fészkelő állományt és védelmi helyzetét vizsgálva megállapítja, hogy a Tápió-vidék a jelentősebb költőhelyek közé tartozik, így fokozottan kell figyelni az itteni bányákban költő állományt, és mindent meg kell tenni a veszélyeztető tényezők felszámolása érdekében (GYURÁ CZ és mtsai 2004).

Tóth László a hamvas rétihéjék (*Circus pygargus*) fontos fészkelőhelyeként említi térségünket (TÓTH 2004). A faj elsősorban a vizenyősebb rétek, kaszálók madara, de mezőgazdasági területeken is költenek, ahol számos veszély leselkedik rájuk. Ezt támasztja alá egy 2006-ban történt eset. Egy fokozottan védett hamvas rétihéja pár Szentmártonkátá határában gabonatáblába költött le. Az aratás idején még a fészekben lévő fiókákat a természetvédők gyors intézkedése, és a gazdálkodó példás együttműködése, hozzáállása mentette meg (VIDRA 2006).

ANYAG ÉS MÓDSZER

Jelen kataszter a hazai madártani szakirodalomban (pl. Aquila, Madártani Tájékoztató, Madártávlat, Ornis Hungarica, Túzok) 1926-tól megjelent adatokat, valamint a térségben megfigyeléseket végző Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesületi (MME) tagok és a helyi csoportok (Kókai Munkacsoport, Budapesti HCs., Tápíómenti HCs.), valamint a Jászkun Természetvédelmi Szervezet (JTSZ), és a Duna–Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság (DINPI) területi kollégáinak észleléseit tartalmazza. Az állományadatok a ritka és telepesen költő fajok esetében évenként a fészkelőhelyeken történő számlálásokon, illetve monitorozó felméréseken, a közepesen gyakori fajoknál változó módszerű eseti felméréseken alapuló (territóriumterképezés, dán rendszerű pontszámlálás, line transect, ragadozómadár-fészekkeresés stb.) állománybecslésen, a többi fajnál a fészkelési időszakokban végzett terepi megfigyeléseken és állománybecslésen alapulnak. Saját megfigyeléseinket (MME HCs. és a DINPI munkatársai) főként az alkalmi vagy ritka előfordulású fajok esetében, a publikáltakon túl a Pest Környéki Madarász Kör által működtetett internetes madártani adatbázis Tápíó-vidékre vonatkozó adataival egészítettük ki (<http://www.birding.hu>). A ritka előfordulású fajoknál, amennyiben az ismert, a helyszín mellett feltüntetésre került az időpont és a megfigyelő(k) neve is. Amennyiben az adott fajon belüli kategóriát (alfaj) is sikerült már megfigyelni, azt a faj latin nevében dőlt betű jelzi.

A Tápíó mentén megfigyelt madárfajokat HARASZTHY (1998) alapján az alábbiak szerint soroltuk be, amelyet a részletes leírásban a madárfajoknál a zárójelben lévő rövidítés jelöl. Rendszeres fészkelőnek (REF) tekintettük azokat a fajokat, amelyek a folyamatos állományfelmérések megkezdése, azaz 1988 óta eltelt huszonnégy évben évente költöttek kisebb-nagyobb mennyiségben, vagy minimum egy pár öt egymást követő évben fészkeltek. Alkalmi fészkelők (ALF) azok a fajok, amelyek az eltelt időszakban egyszer, vagy több esetben egy vagy több párban költöttek, de csak egyes években telepedtek meg. Rendszeres madárvendégek (REV) azok a fajok, amelyek nem itt vagy nem is hazánkban költöttek, de általában évenként rendszeresen megjelentek kisebb-nagyobb mennyiségben. Idetartoznak a rendszeres téli vendégek is. Ritka madárvendégek (RIV) azok a fajok, amelyek csak kis számban és nem minden évben fordultak elő térségünkben. Alkalmi előfordulóknak, kóborlóknak (ALK) ebben a térségben azokat a madarakat tekintettük, amelyek az eltelt időszakban legfeljebb öt alkalommal jelentek meg. Ez utóbbi két kategóriánál az első Aquila publikációkig megyünk vissza. A példányszám alkalmazott rövidítése a „pld”. Az összeállításához a 2011. december 31-ig terjedő adatokat használtuk fel.

A védett és fokozottan védett, valamint a közösségi jelentőségű madárfajok „A védett és a fokozottan védett növény- és állatfajokról, a fokozottan védett barlangok köréről, valamint az Európai Közösségben természetvédelmi szempontból jelentős növény- és állatfajok közzétételéről szóló, többször módosított 13/2001 (V.9.) KöM rendelet” alapján kerültek számbavételre.

A TÁPIÓ-VIDÉK MADÁRFAUNÁJA

Változatos, ezerarcú vidékünket ma is sokszínű madárvilág jellemzi. A Tápió-vidék madárfaunáját ezen összesítés alapján jelenleg 248 faj alkotja, amely közel kétharmada a hazánk területén élő, előfordult madárfajok számának. Ebből 126 faj rendszeresen, 20 faj alkalmanként itt is költ. A rendszeresen előforduló, de nem fészkelő fajok száma 41, míg a további 61 faj a Tápió-vidék ritka és alkalmi madárvendége. A faunában nagy számban vannak jelen a veszélyeztetett, fokozottan védett és védett fajok. Együttes arányuk 93% (fokozottan védett 49 faj, védett 181 faj), míg a nem védett fajok 7%-ot (összesen 18 faj) tesznek ki. Bár e terület nem került fel a különleges madárvédelmi területek EU-s listájára, mégis megemlíthető, hogy a Natura 2000 jelölő madárfajok közül 34 a fészkelő és 36 a madárvendég fajok száma. Hazánk legveszélyeztetettebb 37 madárfaja (BÁLDI és mtsai 1995) közül 25 faj adatait találhatjuk meg az összeállításban (pl. a fészkelők közül a kékvércse, cigányréce, nagy goda, piros lábú cankó stb.). Különösen értékesek a vízi élőhelyek, nedves rétek és szikes puszták madárközösségei. A madártani értékek megőrzése, gyarapítása a természetvédelem kiemelt feladata ebben a térségben is. A továbbiakban a részletes fajlistát adjuk közre, amely Magyarország madarainak névjegyzéke (MME NB 2008) sorrendjét családonként követi.

Megjegyzés: A Tápió-vidéken bizonytalan, tisztázatlan, vagy nem elfogadott előfordulású fajokat ebben az összeállításban nem szerepeltetjük. Ezek közé tartozik a Tápiószecsői-halastónál az 1990-es években jelzett ezüstsirály (*Larus argentatus*), és ugyaninnen a szikipacsirta (*Calandrella brachydactyla*: 1972.03.21., Geréby Gy., Zágón A. és Körös T.), a Hajta-mocsár mellől konkrét dátum nélkül említett rozsdástorkú pityer (*Anthus cervinus*: 1995, Buschmann F.), és a kókai Felső-hegyen észlelt adult hím apácahantmadár (*Oenanthe pleschanka*: 1984.04.15–16., Kertész L.).

Anatidae – Récefélék

Cygnus olor (Gmelin, 1789) – bütykös hattyú – REF. Nagy testű, kifejlett korában hófehér tolatatú madarunk. Korábban ritkaságszámba ment egy-egy madár feltűnése. A tápiószecsői halastavakon, horgásztavakon az 1990-es évek vége óta rendszeresen megfigyelhető. A ha-

zai állomány szaporodása, terjeszkedése következtében jutott el a Duna–Tisza közére és a Tápíó-vidékre is. Egy-két pár 2003 óta rendszeresen költ, a nádasokba rakja nagyméretű fészket. A fiókák és a fiatal madarak szürke színűek. A tavak befagyásakor vonulnak el, addig nem ritka, hogy 20 példány is itt tartózkodik. 2011-ben már a nagykatái Sóstavaknál, illetve a Tápíógyörgye és Újszilvás határában elhelyezkedő szikes tavaknál is megjelent fészkelőként, így állománya már meghaladta a 10 párt.

Cygnus cygnus (Linnaeus, 1758) – énekes hattyú – ALK. Alkalmi előforduló. Az egreskátai Árvai-tanya melletti vízálláson 1999.11.11-én láttak 2 pld.-t (Vidra T.).

Anser fabalis (Linnaeus, 1758) – vetési lúd – REV. Rendszeres madárvendég. Átvonuló kisebb csapatai főként ősszel tűnnek fel. Az utóbbi években azonban egyre ritkábbak a megfigyelések.

Anser albifrons (Scopoli, 1769) – nagy lilik – REV. Rendszeres, gyakori átvonuló. A levegőben kiabáló csapatai tavasszal és ősszel is láthatók. Időnként leszállnak a nagyobb vizekre, belvizes foltokra.

Anser anser (Linnaeus, 1758) – nyári lúd – REF. Egyetlen hazai, fészkelő vadludunk. Az 1980-as évek végéig jobbra alkalmi előfordulásai voltak. Ezt követően sűrűsödtek a megfigyelések, és már nemcsak átrepülő, vonuló egyedeket lehetett megfigyelni, hanem a Farnos és Nagykata között húzódó vizes élőhelyekre le is szálltak, pár napot itt időztek. Miután egy száraz periódust (az 1990-es évek közepe) követően csapadékosabb évek következtek, és a vizek visszatartásában is volt előrelépés, fészkelésre is itt maradtak. A Nyik-réti-mocsár térségében 1999-ben költött először 1 pár, azóta állományuk emelkedik. A Nyik-réti-mocsárban, illetve a Farnos I–II-es tározóban 2011-ben már 10–12 pár költött. A fiókákat vezető párokat a mocsárszéli gyepeken is lehet látni. Vonulási időszakban kisebb-nagyobb csapatai is átrepülnek térségünk felett. Már február végén, március elején megjelennek a költőhelyen, és ősz végéig itt maradnak.

Tadorna tadorna (Linnaeus, 1758) – bütykös ásólúd – ALK. Egyetlen adata ismert. A Tápíó-szecsői-halastavon 2011.03.12-én figyeltek meg, és fotóztak 1 pld.-t (Németh F.).

Anas penelope (Linnaeus, 1758) – füttyülő réce – REV. Rendszeres átvonuló kisebb mennyiségben a tavakon, mocsarak nyílt vízű részein. Elsősorban tavasszal láthatók, az őszi észlelések ritkák.

Anas strepera (Linnaeus, 1758) – kendermagos réce – ALF. Alkalmi fészkelő 1-2 párban a Hajta menti mocsarak szegélyzónájában, dús fűvű környezetben. 2006-ban a Nyik-réti-mocsárban, míg 2010-ben a nagykatái Bata-tó melletti szikes laposban volt fészkelési kísérlete. 2011-ben egy pár sikeresen költött a tápíógyörgyei Vámos-széken (Vidra T.). Vonuláskor a halastavakon is felbukkannak.

Anas crecca (Linnaeus, 1758) – csörgő réce – REV. Nagyon gyakori tavaszi és őszi átvonuló. A tápíógyörgyei Gulya-gyep vadvizein egy gácsért és a viselkedése alapján vélhetően egy fiókáit féltő tojót láttak 1999.06.15-én (FÜRI és mtsai 2000). 2010 júniusában több alkalommal figyeltek meg párban mozgó madarakat a Disznótúrasi-mocsár (Nagykata) szegélyében (Kepes Zs. és Vidra T.). 2011.06.14-én 5 gácsér mutatkozott az újszilvási Zsidó-széken, három nappal később 3 gácsér a Szakajtó-széken (Kepes Zs. és Vidra T.).

Anas platyrhynchos (Linnaeus, 1758) – tőkés réce – REF. Igen gyakori fészkelő faj, szinte valamennyi vizes élőhelyen rendszeresen megfigyelhető költése. Vízparti növényzetben éppúgy fészkel, mint elhagyott, nagyobb méretű madárfészkekben vagy odvas fa üregében. A Gulya-gyepen vércsék számára kihelyezett nyitott költőládát is elfoglalt egy pár. 2011 őszén a Nyik-réti-mocsárban 1500–2000 pld.-os csapatai gyülekeztek. A téli kemény, fagyos hideg időszak kivételével állandóan jelen van a térségben. Ilyenkor csak elvétve lát-

ható néhány példány a patakok be nem fagyó szakaszain. Fészkelő állománya 250–300 pár körüli.

- Anas acuta** (Linnaeus, 1758) – nyíl farkú réce – ALF. Rendszeres, de kisszámú átvonuló, főként tavasszal. Legtöbb megfigyelt példány: a jászberényi Hajta-mocsár szegélyében 2006.03.28-án 40 pld. (Bodócs Zs., Németh A. és Vidra T.). Időnként néhány pár itt marad. A mocsarakat övező gyepeken, így a Nyik-réten költött 1999-ben és 2006-ban 1-2 pár.
- Anas querquedula** (Linnaeus, 1758) – böjti réce – REF. Kis termetű récénk. A mocsarak, tározók, halastavak rendszeres fészkelő madara, állománya 30–50 pár. A 2010–2011-es vizes esztendőkből állományuk 100–120 párra duzzadt. Tavaszki vonuláskor többszáz nagyságrendben lehetnek jelen a vizezebb években. Márciustól októberig tartózkodik nálunk.
- Anas clypeata** (Linnaeus, 1758) – kanalas réce – REF. Jellegzetes csőrformájáról, illetve a gácsrész színzetéről könnyen felismerhető. Főleg a tavaszki átvonuláskor láthatók, vonuló állományuk elérheti a száz nagyságrendet. Általában 5–10 pár körüli a stabil költő állomány a Hajta menti mocsarakban és a halastavak növényzetében. Az 1999-es, 2006-os és a 2010–2011-es belvizes években kiugróan magas, kb. 50 pár volt a fészkelők száma.
- Netta rufina** (Pallas, 1773) – üstökös réce – ALK. A faj országos terjedésével párhuzamosan a közelmúltban két alkalommal is megfigyelték a Tápió-vidéken: Tápiószecsői-halastó 2011.05.12-én 1 pld. (Benei B. és mtsai), Uri-halastó 2011.08.26-án 1 pld. (Vidra T.).
- Aythya ferina** (Linnaeus, 1758) – barátréce – REF. A halastavakon, szikes tavakon rendszeres, de kisszámú fészkelő. A mocsarakban a mélyebb, nyílt vizű részekben költ egy-két pár. Állománya 30–40 pár körüli. Vonuláskor gyakori a vizeken.
- Aythya nyroca** (Güldenstadt, 1770) – cigányréce – REF. Csokoládébarna színű, kis testű, élénk, gyors röptű récefélének. A növényzettel sűrűn benőtt szikes tavakon, mesterséges halastavakon, de leginkább a Hajta-patakot kísérő mocsarakban figyelhető meg. Márciustól október végéig láthatjuk. Állománya a vízviszonyok függvényében ingadozik, 10–30 pár fészkel a Tápió mentén.
- Aythya fuligula** (Linnaeus, 1758) – kontyos réce – REV. A halastavaknál (pl. Tápiószecső, Gomba) a jég elolvadása után rendszeresen megjelenik néhány példány, átnyarálok is akadhatnak. 2006.06.07-én 1 pár tartózkodott a Tápiószecsői-halastavon (Molnár B. és Vidra T.). 2010.06.10. és 06.28. között 4 pár tartózkodott a tápiógyörgyei Gulya-gyep kiöntésein, de fészkelésüket nem sikerült megfigyelni (Kepes Zs. és Vidra T.).
- Melanitta fusca** (Linnaeus, 1758) – füstös réce – ALK. Egyetlen megfigyelési adata van, 2005.12.10-én figyeltek meg 1 pld.-t a Tápiószecsői-halastavon (Németh A.).
- Bucephala clangula** (Linnaeus, 1758) – kerцерéce – REV. Kora tavasszal rendszeresen figyelhető meg néhány példány a halastavakon vagy vizes években a Hajta-patak menti mocsarakban (pl. 2010.02.25., Nyik-rét (Vidra T.)). 2010.12.06-án 2 pld.-t láttak a tápiógyörgyei Gulya-gyepen átfolyó Egyesült-Tápión (Kepes Zs. és Vidra T.).
- Mergus albellus** (Linnaeus, 1758) – kis bukó – RIV. Ritka vendég a halastavakon. Egy alkalommal a Nyik-réti-mocsárban is észleltek két pld.-t 1999.04.03-án (Vidra T.). 2011-es észlelései: Tápiószecsői-halastó, 03.12., 1 pld. (Németh F.), 04.19., 1 pld. (Németh F.).
- Mergus merganser** (Linnaeus, 1758) – nagy bukó – ALK. A Tápiószecsői-halastavon 2005.12.10-én láttak 1 pld.-t (Németh A.), a madár két héttig a területen tartózkodott, többen megfigyelték. Az Uri-halastavon 2008.03.10-én 1 pld. volt látható (Benei B.).

Phasianidae – Fácánfélék

- Perdix perdix** (Linnaeus, 1758) – fogoly – REF. Rendszeres, de kis számú fészkelő. Agrárterületek szegélyein, ruderaliákon, ritkán ösgyepeken látható. Állománya fogyatkozó, mindős-

sze 20–25 családra tehető. Élőhelyein egész évben megfigyelhetjük, leginkább a „lábunk elől” surrogva felrebbenő példányok kerülnek szem elé.

Coturnix coturnix (Linnaeus, 1758) – fűrj – REF. A legkisebb testű tyúkféle madarunk, alig nagyobb, mint egy pacsirta. Mezofil gyepek, lucernások gyakori fészkelő madara. Április végén, május elején érkezik hozzánk, és szeptemberben vonul el. Állománya 40–50 pár körül alakul.

Phasianus colchicus (Linnaeus, 1758) – fácán – REF. Agrárterületek, bokros mezsgyék, ruderaliák jellemző madara. Télen a lakott területek közelében is megfigyelhető. Korábban mesterséges kibocsátással (ez mára megszűnt), jelenleg már csak vadászattal tartják szinten mennyiségét a térségben. Állandó madarunk.

Gaviidae – Búvárfélék

Gavia stellata (Pontoppidan, 1763) – északi búvár – ALK. A tápiószecsői halastavaknál 1 pld. megfigyelve 1987.10.10-én (Jánosy L.).

Gavia arctica (Linnaeus, 1758) – sarki búvár – ALK. Kétszer észlelték a tápiószecsői halastavaknál 1-1 pld.-t 1984.10.20-án (Schmidt A. és mtsai) és 10.21-én (Benei B., Árkosi J. és Takács V.). 1999.03.30-án ugyancsak a tápiószecsői tavakon tartózkodott 1 pld. (Vidra T.).

Podicipedidae – Vöcsökfélék

Tachybaptus ruficollis (Pallas, 1764) – kis vöcsök – REF. Legkisebb termetű vöcskünk. A mocsarak, halastavak, szikes tavak növényzettel fedettebb részének rendszeres fészkelője. Jellemzően „úszó” fészket a környezetben található vízivényekből építi. Állománya a vizes években 30–50 pár, szárazabb esztendőkből csak 10–20 pár. Március közepén, végén érkezik, és november elején vonul el telelőhelyére. Enyhe teleken egy-egy példány itt maradhat.

Podiceps cristatus (Linnaeus, 1758) – búbos vöcsök – REF. A halastavakon gyakoribb, ezeken az élőhelyeken 20–25 pár körüli a fészkelő állomány, enyhén emelkedik. A farmosi tározókban, szikes mocsarakban csak néhány pár költ. 2011-ben a szikes tavakon is költött 4–5 pár (Vámos-szék, Zsidó-szék). Március közepén érkezik, és novemberben vonul el Dél-Európa vizeihez. Különleges élmény a tavaszi násztáncuk megfigyelése, melyet szertartásszerűen ismételnék. A kikelő fiókákat pedig a szülőknél „utazva” láthatjuk gyakran.

Podiceps grisegena (Boddaert, 1783) – vörösnyakú vöcsök – ALF. Vonulási időszakban időnként fordul elő. A tápiószecsői tavaknál alkalmilag költött és a Nyík-réti-mocsárban is fészkel 1 pár 1999-ben (Vidra T.). 2011 áprilisában több alkalommal megfigyelték a tápiógyörgyei Vámos-széken (Vidra T.). Legkésőbb érkező vöcskünk, inkább április elején jellemző a megérkezésük. Október végén vonul el.

Podiceps auritus (Linnaeus, 1758) – füles vöcsök – ALK. Nagyon ritka kóborló. A tápiószecsői tavaknál láttak 1 nászruhás pld.-t 1998.05.12-én (Szemadám Gy. és Hegedüs M.).

Podiceps nigricollis (C. L. Brehm, 1831) – feketenyakú vöcsök – ALF. Telepesen költő madárfaj. Tápiógyörgye határában a Vámos-széki szikes tóban fészkel 5 pár 2000-ben. 2004.05.29-én fiókákat vezető feketenyakú vöcsöket figyeltek meg a Tápiószecsői-halastavon (Kepes Zs.). 2006.04.20-án több párosodó madarat figyeltek meg a Nyík-réti-mocsárban (Németh A. és Vidra T.). 2011-ben a tápiógyörgyei Vámos-széken és az újszilvási Zsidó-széken 3, illetve 5 pár költött fattyúszerkótelepekhez csatlakozva (Kepes Zs. és Vidra T.). Más vizeken vonuláskor is ritkán látni, pl. Disznótúrasi-tó 1999.04.23-án 1 pld. (Vidra T.). Általában április elején tűnik fel tavasszal, és október végéig marad itt.

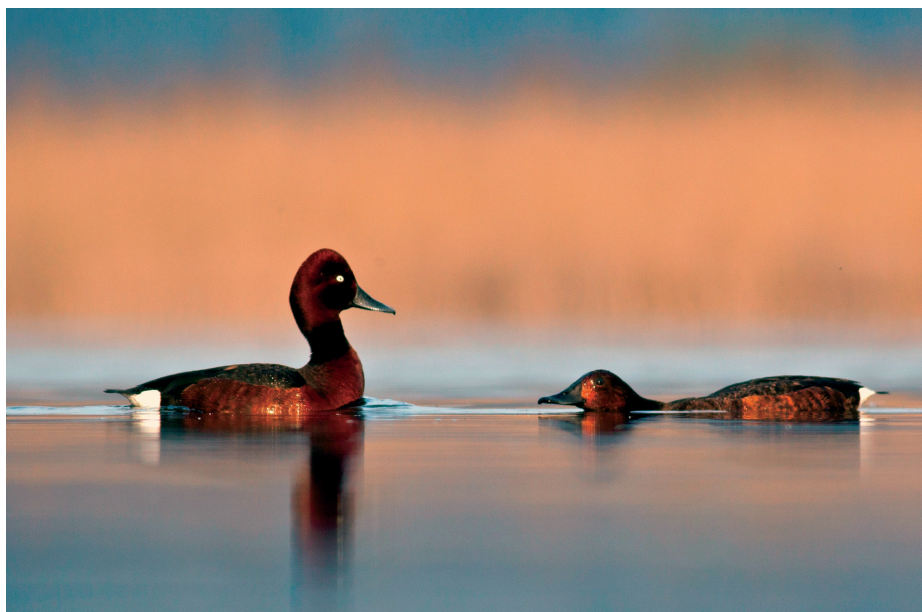
Phalacrocoracidae – Kárókatonafélék

Phalacrocorax carbo (Linnaeus, 1758) – kárókatona – REV. Rendszeres madárvendég, legközelebbi költőtelepei a Tisza mentén találhatók. Vonulási időszakban csapatai többfelé láthatók, elsősorban a halastavak környékén, pl. Tápiószecsői-halastó. Vizezesebb években nagyobb csapatai is megjelennek az Egyesült-Tápió által elöntött Gulya-gyepen (pl. 2000.04.18., 110 pld. (Vidra T.)). 2011 nyarán 3–5 pld.-os csapatai tanyáztak a nagykátai Sóstavakon. A víz alá lebukva táplálkoznak, a vízparti fákon, etetőkarókon szétterjesztett szárnyakkal szárítkoznak.

Phalacrocorax pygmeus (Pallas, 1773) – kis kárókatona – REV. Majdnem fele akkora, mint rókona. Egyre gyakrabban megfigyelhetők kóborló egyedei. 2005-től rendszeresen előfordult térségünkben. Legtöbbször a Tápiószecsői-halastavon látták: pl. 2005.03.28., 1 pld. (Pintér B. és Verseczki N.); 2005.05.28., 5 pld. (Kerényi Z.); 2006.05.06., 2 pld. (Németh A.); 2006.03.11., 4 pld. (Benei B.); 2007.04.08., 7 pld. (Pintér B. és Verseczki N.); 2008.03.28., 25 pld.! (Benei B. és Benei Zs.); Tápiószecsői-halastó, 2009.07.13., 4 pld. (Kepes Zs.). További Tápió-vidéki adatai: Nyík-rét, 2010.05.13., 2 pld.; Gulya-gyep, 2010.08.26., 10 pld.; I-es tározó, 2011.08.04., 15 pld.; Sóstavak, 2011.08.27., 2 pld. (Vidra T.). A szomszédos kistérségben, Cegléd közelében a nagyszéki területen 2010-ben 60–80 pár költött (Vidra T. és Vincze T.).

Ardeidae – Gémfélék

Botaurus stellaris (Linnaeus, 1758) – bölömbika – REF. Jellegzetes, mély hajókürtre emlékeztető hangú madarunk. Sokszor csak ez alapján van róla tudomásunk, mert rejtett életmódja

1. ábra. A Tápió-vidéki mocsarak, szikes tavak, halastavak fokozottan védett récefaja a cigányréce (*Aythya nyroca*). (Fotó: Gódor Miklós)

2. ábra. A Hajta menti mocsarakban és a Tápíószecsői-halastavon rendszeresen fészkel a telepese-
sen költő nagy kócsag (*Egretta alba*). (Fotó: Gódor Miklós)

miatt ritkán kerül szem elé. A Hajta menti mocsarakban, a halastavak nádasaiban rendszeresen fészkelnek, időnként a tápiógyörgyei Gulya-gyep, illetve a tóalmási Boldogkátapuszta vízállásainak nádas növényzetében is költenek. A kisebb tavak nádasaiban is megtelepedhetnek (pl. Tápiógyörgyei-horgásztó, újszilvási Szakajtó-szék, Zsidó-szék). Áttelelő példányok a vízfolyások mellett enyhébb teleken láthatók. Fészkelő állományuk nagysága a környezeti feltételektől (nádaratás, vízszintek) függhet. Az utóbbi években 20–25 pár volt regisztrálható, korábban több is költött. Március és november között látható, enyhébb teleken egy-két példány át is teelhet.

Ixobrychus minutus (Linnaeus, 1758) – törpegém – REF. Legkisebb termetű gémfajunk. A halastavaknál, horgásztavaknál és a Hajta menti mocsarakban rendszeresen költenek. Állományuk az 1990-es évek elején 20–30 pár körül mozgott, jelenleg csak 15–20 párról van információ. Viszonylag későn, néha május első napjaiban érkeznek, és október elején már el is vonul afrikai telelőhelyére.

Nycticorax nycticorax (Linnaeus, 1758) – bakcsó – ALF. A Zagyva és a Tisza mentén korábban népes telepei voltak, ekkor gyakran jártak alkonyatkor a Tápíó-vidékre táplálkozni. Ma már nem túl gyakori madár. A többi gémféle mellett két pár fészkel 2000-ben a nagykátai Virágkerti-tó nádasában. 2005-ben a tápiószentmártoni II-es tározóban volt valószínűsíthető a költése. Évekig néhány pár költött a tápiószelei Agrobotanikai Intézet (ma Növényi Diverzitás Központ) területén található tónál fákön (Csizmadia G. szóbeli közlése). Legutóbb 2010-ben a nagykátai Bata-tó vegyes gémtelepén fészkel 3 pár. Kóborlóként, illetve táplálkozni a halastavakon is feltűnik néhány példány. Leginkább április vége és szeptember vége között számíthatunk megfigyelésükre.

- Ardeola ralloides* (Scopoli, 1769) – üstökös-gém – RIV. Ritkán figyelhető meg, eddigi észlelései: Tápiószecső 1987.08.16., 1 pld. (Benei B.); II-es tározó, 2003.05.21., 1 pld. (Vidra T.); Gulya-gyep, 2006.05.05., 3 pld. (Németh A. és Vidra T.); Hosszú-rét (Gomba) 2009.05.09., 1 pld. (Vidra T.); Tápiószecsői-halastó, 2009.06.02., 1 pld. (Benei B.); II-es tározó, 2010.05.03., 1 pld.; I-es tározó, 2011.08.26., 1 pld. (Vidra T.).
- Bubulcus ibis* (Linnaeus, 1758) – pástorgém – ALK. Egyetlen adata van eddig, a nagykatái Nyík-réten tartózkodott 1 pld., jobbára a magyarszürkemarha-gulya körül 2010. november 22-től néhány napig (Vidra T.).
- Egretta garzetta* (Linnaeus, 1758) – kis kócsag – ALF. A nagy kócsagtól kisebb termetű, hófehér tollazatú gázlómadár. Vonulási időszakban és a nyári kóborláskor egyaránt megfigyelhetők példányai a nedves réteken, halastavaknál (Tápiószecső, Gomba, Farnos, Tápiógyörgye). Legtöbb 2010.08.04-én a tápiógyörgyei Gulya-gyepen 250 pld. (Kepes Zs. és Vidra T.). 2010-ben 10 pár fészkel a nagykatái Bata-tó vegyes gémtelepén.
- Egretta alba* (Linnaeus, 1758) – nagy kócsag – REF. A magyar természetvédelem emblemikus faja. Míg a 20. század közepén a Dunántúl mocsaraiban fészkel csak, a faj- és élőhelyvédelemnek köszönhetően jelentősen megnövekedett az állománya. Fenséges madarunk az 1980-as évek végén telepedett meg újra fészkelőként a térségben. Először a tápiószentmártoni II-es tározónál költöttek 6–8 párban. 1994-ben csak 2 pár költött a vizes élőhelyek kiszáradásának következtében. Ezt követően 1–2 párban költött a tápiószecsői és a gombai tavaknál, illetve a jászberényi Hajta-mocsárban. 2000-től ismét rendszeres fészkelővé vált a Hajta menti mocsarakban és a tápiószecsői tavakon, állománya 20–40 pár körül mozgott. A kisebb, szórvány telepek mellett (pl. Hajta-mocsár, Nyík-réti-mocsár, I-es tározó) legjelentősebb fészkelőhelye a nagykatái Bata-tó, ahol 2010-ben mintegy 50 pár, míg 2011-ben már 100 pár költött. Korán, már február végén megérkezik, és november végéig látható.
- Ardea cinerea* (Linnaeus, 1758) – szürke gém – REF. Nádasaink, vizes élőhelyeink, halastavaink rendszeres madara, de gyakran szántásokon, kaszálás után, vagy ősszel a lucernásokban is megfigyelhetők pocokozó példányai. 1999-ben költött először 1 pár a Gombai-patak völgyében magányosan egy nagy szürke nyáron. 2000-ben a Hajta menti mocsarakban is fészkel. 2005-ben már 4 biztos párról volt információ. 2006-ban már 7 pár költött. Az utóbbi években a tápiószecsői tavakon is fészkel 2–5 pár. Február végétől november végéig van nálunk, de enyhe teleken néhány madár a vízfolyások mentén kitarthat a tél végéig is.
- Ardea purpurea* (Linnaeus, 1758) – vörös gém – REF. A Hajta-patakot kísérő mocsarakban, a tápiószecsői tavakon rendszeresen költenek. Állományuk ingadozó. Az 1990-es évek közepén, a szárazabb években 4–5 pár volt csak jelen, a kedvezőbb években (mint pl. 1999, 2000, 2005, 2006, 2010, 2011) 15–20 pár fészkel. Laza telepekben költ. 2011-ben 3 pár fészkel az újszilvási Zsidó-széken (Kepes Zs. és Vidra T.). Táplálkozó példányait főként a vízfolyások mentén lehet látni. Április végétől szeptemberig kerülhetnek szem elé.

Ciconiidae – Gólyafélék

- Ciconia nigra* (Linnaeus, 1758) – fekete gólya – REF. Fehér rokonával ellentétben az embertől távol, zavartalanabb erdőkben, idős fák törzselágazásába vagy oldalágára rakott nagyméretű fészkekben költ. Az 1980-as évekig költését a térségben nem tapasztalták. Az azóta eltelt időszakban négy helyen regisztrálták fészket, évente azonban csak 1–2 pár fészkel. Gyülekezési, vonulási időszakban kisebb csapatai (10–30 pld.) is megfigyelhetők a nyugodtabb réteken, szikes legelőkön (Nagy-rét, Nyík-rét, Gulya-gyep). Eddigi legnagyobb, 90 példányos csapatát 2000.08.25-én figyelték meg Egreskátán (Vidra T.). Április közepén érkezik,

és szeptemberben vonul el afrikai telelőhelyére. Jelenleg egyetlen biztos fészkelőhelye van a Tápió-vidéken: Tápióság határában költ a Felső-Tápió menti egyik utolsó idős tölgyesben.

Ciconia ciconia (Linnaeus, 1758) – fehér gólya – REF. Egyik közkedvelt madara a Tápió-vidéknek is. A települések, majorok költő madara, táplálkozni a patakok mentén, vizes élőhelyeken, réteken, szántókon láthatjuk. Lassan gyarapodó állomány jellemzi az utóbbi évtizedekben. A 40–50 fészkelő pár zöme villanyoszlopokon, fészektartó állványokon költ. Legnagyobb sűrűségben Farmoson és Tápiógyörgyén élnek (5, illetve 9 pár) található. Március második felében érkeznek, és szeptember elején indulnak Afrika felé.

Threskiornithidae – Ibiszfélék

Plegadis falcinellus (Linnaeus, 1758) – batla – ALK. Rendkívül ritka kóborló, eddig csak két alkalommal látták a nagykátai Bata-tónál: 2000.08.21., 1 pld. (Vidra T.); 2006.04.28., 1 pld. (Németh A.).

Platalea leucorodia (Linnaeus, 1758) – kanalasgém – RIV. A Tápiószecsői-halastónál 1989.10.21-én 2 pld. (Benei B.); 1994.05.14-én a II-es tározónál; 2000.06.02-án a Nyík-rét fölött 2 pld. átrepülő madarat láttak (Füri A.); 2000.05.17-én a Gulya-gyepen figyeltek meg 10 pld.-t, majd ugyanitt 2007.07.07-én 15 pld.-t (Vidra T.). További adatai: II-es tározó, 2003.05.29., 1 pld.; Disznótúrasi-mocsár, 2010.06.03., 1 pld.; Disznótúrasi-mocsár 2010.06.23., 3 pld. (Vidra T.); Sóstavak, 2011.09.01., 1 pld. (Kepes Zs. és Vidra T.); Tápiószecsői-halastó, 2011.09.04., 4 pld. (Németh F.).

Phoenicopteridae – Flamingófélék

Phoenicopterus ruber (Linnaeus, 1758) – rózsás flamingó – ALK. Egyetlen régebbi adata van. A Tápiószecsői-halastónál 1953.07.24-én 1 legyengült pld.-t ejtett el a halászmester, amely a Madártani Intézetbe került (PÁTKAI 1955).

Accipitridae – Vágómadárfélék

Pernis apivorus (Linnaeus, 1758) – darázsölyv – ALF. A Tápió-vidéken ez ideig két helyről volt ismert 1-1 pár alkalmi fészkelése (pl. szentmártonkátai Gyulai-erdő, Kertész L. szobeli közlése). Vonuló madarunk, április közepétől szeptember elejéig látható. Előszeretettel fogyasztja el a különböző méh- és darászfajok lárváit, bábjait, melyeket a földidarászfészkekből kapar ki. Átvonuló egyedeit főként nyár végén lehet gyakran látni, legutóbb 2011.07.20-án az I-es tározó felett (Vidra T.), illetve 2011.08.03-án a Tápiószecsői-halastónál (Németh F.).

Milvus migrans (Boddaert, 1783) – barna kánya – ALF. Ritkán látni a térségben, korábban két költéséről tudunk. A tápiószecsői tavaknál 1986.06.15-én 1 pld. megfigyelve (Benei B.). A következő évben ugyancsak Tápiószecsőnél, az Alsó-Tápió mellett fészkel. Július 27-én 2 ad. és 3 juv. pld. megfigyelve (Kertész L. és Komjáti Z.). 1991 júniusában az Égeres-legelő környékén (Tápiószecső) mozogtak párban, költése a térségben valószínűsíthető volt (Füri A.). Április elejétől októberig marad nálunk.

Haliaeetus albicilla (Linnaeus, 1758) – réti sas – REV. A legnagyobb termetű ragadozó madarunk. Egész évben előfordulhat a vizek, vizes élőhelyek környékén. Először a tápiószecsői halastavaknál látták 1984.10.21-én (Benei B.). Ezen az élőhelyen egy-egy fiatal pld. az utóbbi években rendszeresen feltűnik. 2006. március 16-án a Hajta menti vizes élőhelyeken is regisztráltak 1 fiatal pld.-t (Vidra T.). Még az év május 7-én 1 adult pld. Kókán, a

Hajta-patak mellékága környékén mozgott (Kertész L.). 2010.03.02-án 1 öreg pld.-t láttak a nagykátai Nyík-réten, majd 03.25-én 1 fiatal madarat a tápiógyörgyei Gulya-gyepen (Vidra T.). Azóta folyamatosan megfigyelhetők átszíneződő és öreg, párban mozgó madarak a Tápiószecsői-halastónál. Műfészek is került kihelyezésre számukra. Pár éve egy véghasználatból visszamaradt hatalmas szürke nyár hagyásfán lévő ölyvfészket kezdtek el tartározni, megrakni, de emberi zavarás miatt abbahagyták. Országos állománya örvendetelesen növekszik, így van esély arra, hogy a Tápió-vidéken is előbb-utóbb költeni fog. A vízeken récéket, szárcsát és halat zsákmányol.

Circetus gallicus (Gmelin, 1788) – kígyászölyv – REV. Nyár végi kóborlás az 1980-as 1990-es évek fordulóján ritkán, majd később egyre gyakrabban fordul elő. Biztos adatai a következők: a Nyík-réten 1991.09.07-én regisztráltak 1 pld.-t (Füri A.). Ezt követően éventént rendszeresen megjelent. 2002 nyarán 1 pld. napokig tartózkodott a Gulya-gyep környékén Tápiógyörgye határában (Vidra T.). További megfigyelések: Nyík-rét, 2003.09.21., 1 pld.; Gulya-gyep, 2004.09.06., 2 pld. (Kepes Zs.); I-es tározónál több napig megfigyelve, 2005.08.28., 1 pld. (Kis V., Ballmann M. és mtsai). A tápiósági Nagy-rét felett átrepült, 2006.08.20., 1 pld. (Vass A.); Nyík-rét, 2009.05.03., 1 pld. (Fatér I.); Gombai-patak völgye, 2007.10.07., 1 pld.; Nyík-rét, 2008.08.30., 1 pld.; Öreg-Hajta, 2009.09.17., 1 pld.; I-es tározó, 2010.08.19., 1 pld.; Nyík-rét, 2011.08.11.; I-es tározó, 2011.09.26., 1 pld. (Vidra T.). Főként hullókkal (vízisikló) táplálkozik, alkalmanként gyíkokat, békákat is megfog.

Circus aeruginosus (Linnaeus, 1758) – barna rétihéja – REF. A nádas mocsarak, halastavak rendszeres, nagyszámú ragadozó madara. Állománya a felmérések alapján nagyobb ingadozásokat mutat 20–40 pár között. Március közepétől általában októberig tartózkodik nálunk, legkésőbbi Tápió-vidéki adata: Nyík-rét, 2011.11.29., 1 tojó pld. (Vidra T.). Látványos nászrepülése élmény minden természetkedvelő számára. Fészket a nádasba helyezi el, alapját elsősorban nádából rakja, belsejét kákaival, gyékénnyel és nádlevéllel béleli.

Circus cyaneus (Linnaeus, 1758) – kékes rétihéja – REV. Korábban a Hortobágy után az egyik legjelentősebb országos telelőhelyeként a Tápió-vidéket ismertük. Volt időszak, amikor a Farnos és Nagykáta közötti mocsarakban rendszeresen 80–100 pld. éjszakázott. A legnagyobb mennyiséget 1989.01.01-én mérték fel, ekkor 104 pld. volt megfigyelhető (Urbán S. és mtsai). A nádaratás intenzívebbé válása következtében az utóbbi években max. 20–30 példány látható. Novembertől március végéig figyelhető meg.

Circus pygargus (Linnaeus, 1758) – hamvas rétihéja – ALF. Tavasszal a rétek, mezőgazdasági területek felett sokfelé megfigyelhető. A 2000-es évek elejéig a Tápió-vidéken rendszeresen költött 3–5 pár (Székesrekeszi-legelő, Nyík-rét, I-es tározó, Gulya-gyep, Nagy-rét, Gombai-patak völgye). Az elmúlt években – párhuzamosan az országos állomány csökkenésével – alkalmi fészkelővé vált. 2006-ban 1 pár fészkelte a Szentmártonkátá–Szentlőrincátá műút mellett gabonavetésben; 2010-ben 1 pár a Hajta-mocsár szegélyében; míg 2011-ben a farmosi I-es tározó szegélyében költött egymáshoz közel 2 pár (Vidra T.). Fészket a gypyszintbe rakja. Általában április elején érkezik, és október elején vonul el Afrikába.

Accipiter gentilis (Linnaeus, 1758) – héja – REF. A térség idősebb erdeiben, faültvényeiben rendszeresen költ 6–8 pár. Állandó madarunk. Időnként a településeken is megfigyelhető, amint galambokra vadászik.

Accipiter nisus (Linnaeus, 1758) – karvaly – REF. A falvakban, majorok környékén gyakran látható egész évben. Elsősorban a telepített fenyvesek a költőhelyei, ahol legalább 8–10 pár a rendszeres fészkelő.

Buteo buteo (Linnaeus, 1758) – egerészölyv – REF. A Tápió–Hajta vidéke erdeinek, ligeteinek egyik leggyakoribb ragadozó madara, állománya 35–40 pár körül van. Állandó madarunk,

a mezeipocok-állományok legfontosabb „szabályozója”, ezért elsősorban a nyílt területek felett (szántókon, gyepeken) láthatjuk keringeni.

Buteo rufinus (Cretzschmar, 1827) – pusztai ölyv – RIV. Ritka nyárvégi kóborló. Első, augusztus végi adata 1997.08.29-én Tápiógyörgye–Újszilvás határából ismert (Füri A. és Hegyi Z.). További észlelései: Gulya-gyep, 1999.10.01., 2 pld.; Gulya-gyep, 2003.07.26., 1 pld. (Vidra T.); Gulya-gyep, 2004.09.06., 1 pld. (Kepes Zs.); Nyík-rét, 2009.09.11., 1 pld.; Gombai-patak völgye, 2009.09.23., 2 pld.; I-es tározó, 2010.08.19., 1 pld.; Nyík-rét, 2011.09.12., 1 pld. (Vidra T.). A szomszédos kistájon (Gerje–Perje-sík) fészkel.

Buteo lagopus (Pontopiddan, 1763) – gatyás ölyv – REV. Korábban gyakori téli vendég volt a füves pusztákon, agrárterületeken. Itt telelő állománya 10–25 példány körül mozgott. Az utóbbi években 8–10 példánynál nem látható több. Október végén, november elején érkezik, és márciusban vonul vissza északi költőterületére.

Aquila pomarina (C. L. Brehm, 1831) – békászó sas – ALK. Ritka kóborló, a Gombai-patak völgyében 1994.04.25-én 1 átvonuló pld.-t észleltek (Drozd A. és Urbán S.). 1996-ban 1 pld. volt észlelhető augusztus végén a Nyík-réten (Urbán S. és mtsai). 2002. április 22-én a Nyík-réten láttak 1 pld.-t (Kepes Zs. és Vidra T.), míg 2005. május 26-án az I-es tározó felett szintén 1 pld.-t (Vidra T.).

Aquila clanga (Pallas, 1811) – fekete sas – ALK. Alkalmi megjelenésű faj. A tápiószecsői halastavaknál 1 immatur pld. megfigyelve 1996.04.06-án (Horváth M.).

Aquila heliaca (Savigny, 1809) – parlagi sas – REV. A tápiósági Nagy-réten 1993.04.15-én 1 imm. pld. tartózkodott (Füri A. és Szauer Gy.). Tápiógyörgye térségében a 2000-es évek közepétől rendszeresen megfigyelték, különösen sok észlelés volt 2009-ben: Gulya-gyep,

3. ábra. A Tápiószecsői-halastónál egyre gyakrabban megfigyelhető hazánk legnagyobb ragadozó madara, a réti sas (*Haliaeetus albicilla*). (Fotó: Gódor Miklós)

02.06., 1 pld.; 09.10., 1 pld.; 10.24., 2 pld. (Vidra T.). A Tápiógyörgye és Újszász közötti erdőben ekkortól kezdett el fészkelni 1 pár. A közeli Jászságban erős állománya él, a Tápióvidéktől délre, Abony mellett, illetve Újszász határában is költ több pár, így „tartósabb” megtelepedése is várható. Fő tápláléka a hörcsög és az ürge, illetve az utóbbi időben a mezei nyúl.

Hieraetus pennatus (Gmelin, 1788) – törpesas – ALK. Rendkívül ritka megjelenésű faj. Eddigi két adata ismert: Tápiószecsőn figyeltek meg 1985.04.04-én 1 átvonuló pld.-t (Benei B.), illetve a farmosi I-es tározó felett láttak 1 pld.-t 2007.06.08-án (Vidra T.).

Pandionidae – Halászsasfélék

Pandion haliaetus (Linnaeus, 1758) – halászsas – REV. A tápiószecsői tavaknál rendszeres tavaszi-őszi átvonuló. Leggyakrabban áprilisban és szeptemberben figyelhetjük meg. Egyéb vizeknél is előfordul (Gombai-tározó, Uri-halastó, II-es tározó). Szinte kizárólag hallal táplálkozik.

Falconidae – Sólyomfélék

Falco tinnunculus (Linnaeus, 1758) – vörös vércse – REF. Gyakori ragadozó madár, bár állománya az utóbbi évtizedben csökkenő tendenciát mutatva nem éri el az 50 párt. Március elejétől novemberig látható, de áttelelő példányok is akadnak. Rengeteg rágcsálót fogyaszt. Valamennyi sólyomfélére jellemző, hogy nem épít fészket, hanem elsősorban a varjúfélék elhagyott fészkeit foglalja el. Az utóbbi években kihelyezett mesterséges fészkelő ládákat, odúkat is előszeretettel elfoglalja, amely segítheti az állomány növekedését.

Falco vespertinus (Linnaeus, 1758) – kékvércse – REF. Jellegzetes színezetű ragadozó madárunk. Korábban két telepe volt ismert a térségben: Tápiógyörgyén a vasúti pálya melletti kis tölgyligetben lévő vetésivarjú-kolónián az 1990-es években 20–25 pár költött, míg a nagykátai Nyík-réthez közeli kis akácosban szarkafészkekben 6–8 pár. Ezek, valamint a magányosan fészkelő ún. szoliter párok is eltűntek 2006-ra. Az elmúlt években újra költetni kezdtek, a Gulya-gyepen szarkafészkekben és egy nagy nyárfa repedésében 4 pár, míg a Nyík-réten költőládákban 2 pár fészkel 2011-ben. Újszász határában nyár végi gyülekezőhelyük ismert. Viszonylag későn, április végén érkeznek meg Afrikából, és már augusztus végén, szeptember elején vonulnak el. Elsősorban rovarevő, de rágcsálókat is fog. Vízesebb években fontos tápláléka a barna ásóbéka.

Falco columbarius (Linnaeus, 1758) – kis sólyom – REV. Gyakori téli vendég, 1-2 pld. a településeken is megjelenik. Október végétől láthatjuk, és márciusig figyelhető meg. Apró énekesmadarakat zsákmányol.

Falco subbuteo (Linnaeus, 1758) – kabasólyom – REF. Gyors röptű sólyom. Nem túl gyakori, de rendszeres fészkelő. Vidékünkön 2–4 pár költ ligetes területeken, általában a partifecskelepek közelében, illetve a vizes élőhelyek mellett (pl. Egreskáta, Nyík-rét, I-es tározó). Április végétől szeptember végéig tartózkodik nálunk. Eleinte repülő rovarokra vadászik, a levegőben zsákmányol, és gyakran röptében fogyasztja el táplálékát. Majd a fiatal énekesmadarak egyre nagyobb arányban jelennek meg „étlapján”.

Falco cherrug (Gray, 1834) – kerecsensólyom – ALF. Féltett madárritkaságunk, elegáns, gyors sólyom. A térség néhány pontján alkalmi fészkelőként jelenik meg 1-1 pár. Táplálkozó példányokat a száraz, ürgés gyepek környékén (Tóalmás, Tápiószecső, Tápióság, Tápióbszék) rendszeresen látni. Az utóbbi időben gyakran feltűnik a Nyík-rét, Erek-köz tanyái közelében, ahol főleg házi galambokra vadászik. Néha enyhébb teleken is megfigyelhető. Az or-

szágos kerecsenvédelmi program keretében a térség magasfeszültségű vezetékeinek oszloppaira költőládák lettek kihelyezve, melyek segítségével talán állandósítható a fészkelése.

Falco peregrinus (Tunstall, 1771) – vándorsólyom – ALK. Három adata ismert: Nyík-rét, 1992.03.15., 1 pld. (Füri A.); Nyík-rét, 1999.04.28., 1 pld. (Vidra T.); Gomba, 2007.09.03., 1 pld. (Lehel Gy.).

Rallidae – Guvatfélék

Rallus aquaticus (Linnaeus, 1758) – guvat – REF. Rendszeres költő faj. A mocsarak, tározók, halastavak szegélynövényzetében szinte mindenütt előfordul. Visító, „röfögő” hangja alapján szerethetünk tudomást jelenlétéről. A fészkelők száma a kedvező vízjárású években minimum 40–50 pár. Vonuló madár, március elejétől novemberig marad, de áttelelő példányok is akadhatnak.

Porzana porzana (Linnaeus, 1758) – pettyes vízcicsibe – REF. Rendszeres, de kisszámú fészkelője vidékünknek. Jellegzetes „pittyegő” hangja árulja el jelenlétét. A Hajta menti, illetve a Gombai- és Úri-patakokat kísérő vizenyős réteken, sásosokban 5–10 pár költ. Tipikus zombékfészkelő. Március végétől októberig marad nálunk.

Porzana parva (Scopoli, 1769) – kis vízcicsibe – REF. A mocsarak, vízi növényzettel benőtt halastógységek, tározók rendszeres fészkelő faja. Állománya a vízesebb években 20–30 pár. Fészket gyakran rejti sűrű „avas” gyékényesbe. Viszonylag későn, április vége felé érkezik meg észak-afrikai telelőhelyéről, és szeptemberben vonul el.

Porzana pusilla (Pallas, 1776) – törpe vízcicsibe – ALK. Nagyon ritka kóborló. A tápiógyörgyei Gulya-gyep tocsogós részén 1999.04.08-án figyelték meg (Vidra T.).

Crex crex (Linnaeus, 1758) – haris – ALF. Jellegzetes harsogó „recsegése” árulja el jelenlétét, a magas fűből, növényzetből ritkán rebben fel. A vízviszonyok függvényében költ a nagyobb kiterjedésű mocsárréteken, magaskórósokban. Fészkelő állománya évente erősen ingadozik. Volt olyan év, amikor nem fészkel (pl. 1992–1994, 2007–2009), míg 2006-ban 14, 2010-ben 19, 2011-ben 13 revírt regisztráltak! Legjelentősebb fészkelőhelyei: Gombai- és Úri-patak völgye, Nagy-rét, Égeres-legelő, Boldogkátá-puszta, Gulya-gyep. Nálunk április végén, május elején jelenik meg, és szeptemberben vonul el afrikai telelőhelyére.

Gallinula chloropus (Linnaeus, 1758) – vízityúk – REF. A halastavak, tározók közepesen gyakori madara, a mocsarakban is előfordul. Állománya meghaladja az 50 párat. Április végén érkezik, és októberben vonul el. A szárcsával tévesztik össze, de ez a faj színesebb.

Fulica atra (Linnaeus, 1758) – szárcsa – REF. Koromfekete tollazatú, fehér hókájú és csőrű vízimalmadár. A mocsarakban, halastavakon átlagos vízjárású években 60–90 pár költ, vízesebb években ennek a duplája. Február végén, március elején tűnnek fel az első példányok, és novemberig vagy a vizek befagyásáig itt maradnak. 2010 decemberében 3000 példány gyülekezett az Egyesült-Tápión, Tápiógyörgye alatt, ahol a folyó délre néző gátoldalára másztak ki napozni (Vidra T.).

Gruidae – Darufélék

Grus grus (Linnaeus, 1758) – daru – REV. Hangosan „krúgató” csapatai nagy élményt jelentenek, szerencsére az utóbbi években egyre gyakrabban tűnnek fel a Tiszán „innen” is. Kisebbségi csapatokban összefoglalva rendszeresen átvonul. 1999. szeptember közepén 5 pld. tartózkodott a Nyík-réten (Vidra T.). 2002. október 31-én 56 pld. repült át Tápiószentmárton felett (Füri A.). Az elmúlt években a nagykatái Nyík-rét környezetében akár 2–300-as csapatai is megjelentek, volt, amikor az itt legelő szürkemarhagulya felett köröztek (Árvai Ágoston

szóbeli közlése). A tápiósági Nagy-réten többször figyeltek meg kisebb pihenő csapatokat (Kepes Zs. szóbeli közlés). Korábban (1980-as évek vége) Kókán egy ködös napon leszállt a falu szélén néhány példány, és egy udvarban éjszakáztak! 1988 októberében a Füzegi-rét felett egy kb. 25–30-as csapat vonult át (Kertész L. szóbeli közlései). Tavaszai adatai: Tápiószecsői-halastó, 2007.03.11., 9 pld. (Benei B.); 2007.03.25., 15 pld. (Benei Zs.).

Otididae – Túzokfélék

Otis tarda (Linnaeus, 1758) – tűzok – ALK. Legnagyobb testű madarunk. Helybeliek elmondása alapján az 1970-es évekig még gyakorta látták, főként a térség keleti részén: Nagykáta, Tápiógyörgye, Jászboldogháza határában. Ekkor még valószínűleg költhetett is, de ezt követően egyre ritkábban fordult elő. A legújabb adatok: Tápiószéle határában a Külső-mezőn figyeltek meg 1998.04.27-én 1 tojó pld.-t (Füri A. és mtsai). 2001 áprilisában a Gulyagyepen tartózkodott 4 pld. (Kepes Zs. és Vidra T.). 2005.10.16-án a farmosi I-es tározó felett röpködött el 1 pld. (Orbán Z.). 2007. november közepén Farmoson, az Öreg-Hajta mellett elterülő egyik repcetáblán figyeltek meg egy fiatal kakast (Török Pál szóbeli közlése), míg 2008 őszén a Tápiószéltől délre elhelyezkedő szántókon észleltek 2 pld.-t (Dányádi L.).

Recurvirostridae – Gulipánfélék

Himantopus himantopus (Linnaeus, 1758) – gólyatöcs – ALF. Alkalmi átvonuló és fészkelő a térség szikes tavainál, tocsogós rétjeinél. A Gulyagyepen kialakított mesterséges vizes élőhely szigetein 2000 júniusában 7 pár kezdett költésbe, amely aztán a hirtelen káni-

4. ábra. Szikes tavak, sekély vizű elöntések ritka fészkelője a gólyatöcs (*Himantopus himantopus*). (Fotó: Gódor Miklós)

5. ábra. Vizenyős réteken, víz alatt álló legelőkön és szántókon, tavak partján ma még sok helyen fészkel a bíbic (*Vanellus vanellus*). (Fotó: Gódor Miklós)

kula és a következőben kialakuló kiszáradás miatt meghiúsult. 2010-ben szintén a Gulya-gyepen laza telepet alkotva 6 pár kezdett költésbe, de a május közepén beköszöntő esős időjárás, és az Egyesült-Tápíó azt követő áradása elpusztította a fészkeket. 2011-ben a nagykátai Sóstavaknál 12–14 pár költött sikeresen, itt július közepén félszáz fiatal madarat lehetett megfigyelni. Szintén ebben az évben 3 pár költött az újszilvási Dányi-szélien, illetve 1 pár a Sároson (Kepes Zs. és Vidra T.).

Recurvirostra avosetta (Linnaeus, 1758) – gulipán – ALF. Az 1980-as évek végén, az 1990-es évek elején néhány pár feltűnt az egreskátai szikes tavakon és költöttek is. 2000-ben, a tápiógyörgyei mesterséges, sekély vizű tó szigetein észleltek 5 párt, de az élőhely kiszáradása miatt a költések ebben az esetben is félbeszakadtak. 2011.06.17-én az újszilvási Szakajtó-szék melletti szikesedő szántó szinte már teljesen leszáradt vízállásán figyeltek meg egy kotló madarat párjával (Kepes Zs. és Vidra T.).

Burhinidae – Ugartyúkfélék

Burhinus oedicnemus (Linnaeus, 1758) – ugartyúk – ALF. Alkalmi, kisszámú fészkelő a szikes legelőkön, homoki területeken, ahol parlagon maradt földeken, felhagyott szőlőkben él (pl. Farnos környéke). Állománya a kedvező években is csupán 1-2 pár. Őszi vonulás előtti nagyobb létszámú gyülekezését (11 pld.) 1993-ban a Székesrekeszi-legelön látták, abban az időben még rendszeresen költő faj volt (Urbán S. és mtsai). Áprilistól októberig tartózkodik nálunk.

Charadriidae – Lilefélék

- Charadrius dubius* (Linnaeus, 1758) – kis lile – ALF. Gyakori átvonulóként észlelhető néhány példány rendszeresen a halastavaknál, szikes tavaknál. A tápiógyörgyei élőhely-rekonstrukción 2 pár fészkelte 2000-ben, de nincs kizárva alkalmi költése a nagyobb szikes tavak partjain.
- Charadrius hiaticula* (Linnaeus, 1758) – parti lile – REV. Kis számban, de rendszeresen átvonul. Elsősorban a halastavak környékén és a szikes tavaknál fordul elő.
- Charadrius alexandrius* (Linnaeus, 1758) – széki lile – ALK. Rendkívül ritka kóborló. A tápiószecsői tavaknál láttak 1991.09.17-én 5 pld.-t (Benei B.).
- Pluvialis apricaria* Linnaeus, 1758 – aranylile – ALK. Egyetlen alkalommal figyelték meg eddig a Tápió-vidéken. A nagykátai Horgas-ér mellett 2009.11.05-én 2 pld.-t láttak (Kispál P. és Vidra T.).
- Pluvialis squatarola* Linnaeus, 1758 – ezüstlile – ALK. Igen ritka átvonuló. 1999 szeptemberében mintegy 50–60 pld. hetekig tartózkodott a nagykátai Nyík-rét kiöntésein (Füri A. és mtsai). A tápiógyörgyei Gulya-gyepen 1999.10.12-én 30 pld., míg 10.25-én 15 pld. volt megfigyelhető (Vidra T.).
- Vanellus vanellus* (Linnaeus, 1758) – búbic – REF. A leggyakoribb fészkelő parti madár a térségben. Szikes legelőkön, nedves réteken vagy a vizes élőhelyekkel határos szántókon, gyepfoltokon is költ. Fészkelő állománya csökkenő tendenciát mutat, az utóbbi években a vízviszonyok függvényében csupán 50–80 pár között mozog. Vonuláskor nagy csapatok (akár 1500–2000 pld.) is észlelhetők, főként a kistáj keleti részén. Március elejétől, közepétől szeptember végéig látható.

Scolopacidae – Szalonkafélék

- Calidris temminckii* (Leisler, 1812) – Temminck-partfutó – ALK. Egyetlen megfigyelési adata van: Tápiószecsői-halastó, 2011.05.04., 3 pld. (Németh F.).
- Calidris ferruginea* (Pontopiddan, 1763) – sarlós partfutó – ALK. A vizes élőhelyek igen ritka, alkalmi madárvendége. 1990.09.29-én a tápiószecsői tavaknál került szem elé 1 pld. (Benei B.). Következő adatai ugyanerről az élőhelyről, 2003.07.10., 1 pld. (Benei Zs.); 2011.05.04., 3 pld. (Németh F.).
- Calidris alpina* (Linnaeus, 1758) – havasi partfutó – ALK. Ritka, őszi vendég. 1999.10.12-én a Gulya-gyepen figyeltek meg 50 pld.-t, míg két nappal később 60 pld.-t (Vidra T.). 2007.08.12-én láttak 1 pld.-t a Tápiószecsői-halastavon (Németh F.) is. Ugyanitt 2007.10.07-én 1 pld. (Benei B.), illetve 2009.09.22-én 8 pld. (Oszkocsil Z. és Kertész K.).
- Limicola falcinellus* (Pontopiddan, 1763) – sárjárom – ALK. Egyetlen adata van. Tápiószecsőnél a halastavakon fordult ez ideig elő 1 pld. 2007.10.07-én (Benei B.).
- Philomachus pugnax* (Linnaeus, 1758) – pajzsoscankó – REV. Tavasszal nagyobb, akár 1000–2000 pld.-os, ősszel kisebb számban rendszeresen vonulnak át népes csapatai a vizes élőhelyeken. 2000.05.05-én 6 násztáncos pld.-t lehetett megfigyelni a tápiógyörgyei Gulya-gyep élőhely-rekonstrukcióján. Ugyanitt 2000.06.01-én egy átrepülő példányt láttak (Vidra T.).
- Lymnocyptes minimus* (Brünnich, 1764) – kis sárszalonka – ALK. A tápiószecsői halastavaknál 1972.03.21-én láttak 1 pld.-t (Körös T. és Zágon A.), ugyanitt egy év múlva, 1973.03.18-án figyeltek meg 1 pld.-t (Benei B.). Az egreskátai szikes tavaknál 1988.04.17-én láttak egy kisebb csapatot (Urbán S. és mtsai). 2006.04.15-én az Űri-halastavon láttak 1 pld.-t

(Kerényi Z.). Legújabbán a kókai Várak-pusztán egy belvizes folton figyeltek meg 2011. március 28-án 2 pld.-t (Benei B. és Benei Zs.).

Gallinago gallinago (Linnaeus, 1758) – sárszalonna – REF. A mocsarak környékének rendszeres, de kisszámú fészkelője, állománya a „vizesebb” években 20–25 pár lehet (pl. 2010–2011). Jelentősebb fészkelőhelyei: Sóstavak, Nyik-rét, I-es tározó szegélye, Gulya-gyep, újszilvási szikes tavak. Vonulási időben a halastavak környékén is feltűnnek példányai. Egy-egy alkalommal nagyobb csapatait is fel lehet zavarni a tocsogókon (pl. Nyik-rét, 2006.03.30., 150 pld.; Gulya-gyep, 2010.08.04., 120 pld. (Vidra T.)). Március végétől októberig, néha novemberig maradnak nálunk.

Gallinago media (Latham, 1787) – nagy sárszalonna – ALK. Alkalmi átvonuló, főként egyesével a vizenyős réteken és a halastavakon látható. A Nyik-réten 1999.11.07-én összesen 3 pld. volt megfigyelhető (Füri A. és Árvai Á.). 2003.04.13-án szintén a Nyik-réten láttak 1 pld.-t. 2010.05.04-én a Nagy-réten, illetve a Gombai-patak völgyében, nádasszéli tocsogókon észleltek 1-1 pld.-t (Vidra T.).

Scolopax rusticola (Linnaeus, 1758) – erdei szalonna – REV. Tavaszi, kora esti húzásán nem túl gyakran, de észlelhető néhány példány elsősorban Kóka és Tápíószecső erdőszelvényében, illetve a Felső-Tápíó völgyében. Márciusban, áprilisban számíthatunk felbukkanására.

Limosa limosa (Linnaeus, 1758) – nagy goda – REF. A szikes rétek, mocsárrétek rendszeres fészkelő madara. Állománya a környezeti feltételek (csapadék, gyepek hasznosítása) alakulásának függvényében változik. A Nyik-réten és a Gulya-gyepen évente költ 10–15 pár. Kisebbréteken, szikes tavakon is előfordulhat 2–3 pár (pl. tápíógyörgyei Nagy-szék). Korábban jóval nagyobb (háromszorosa!) állománya volt, az 1990-es évek elején még a tápíósági Nagy-réten is költött 1-2 pár, ahol azóta vonuláskor is ritkán figyelhető meg. A vonulási időszakban kisebb-nagyobb csapatai is feltűnhetnek vidékünkön, legtöbb megfigyelt egyed: Gulya-gyep, 2010.03.29., 400 pld. (Vidra T.). Március végétől szeptember végéig látható.

Numenius phaeopus (Linnaeus, 1758) – kis póling – ALK. Egyetlen biztos adata van. A nagykatái Sóstavakon 2006.04.16-án figyeltek meg 1 pld.-t (Kis V.).

Numenius arquata (Linnaeus, 1758) – nagy póling – ALF. Elsősorban a tavaszi vonuláson láthatók csapatai a vizes élőhelyek környékén, réteken. A dombság peremi részein (pl. Kóka) is feltűnt alkalmanként. 1988.06.30-án a nagykatái Nyik-réten figyeltek meg egy izgatott viselkedésű párt (Urbán S. és mtsai). Az 1990-es évek elején nagyobb csapatokban (30–50 pld.) jelent meg. Csupán a tápíósági Nagy-rétről van egy régebbi költési adata 1992-ből, azonban a sikeres fészkelést a korai kaszálás megghiúsította (Füri A., 1995). Ez a terület mutatja a legnagyobb hasonlóságot a hazai klasszikus költőhelyeivel, a turjánosokkal. Február végén, március elején érkezik, és októberig figyelhető meg térségünkben, legnagyobb csapatai mostanában 15–20 pld.-t számlálnak (pl. Nyik-rét, 2008.08.05. (Vidra T.)).

Tringa erythropus (Pallas, 1764) – füstös cankó – REV. A tavaszi partimadár-csapatokban rendszeresen feltűnnek példányai a tocsogós szikes réteken, halastavakon. Ritkán nyár végén, ősszel is meg lehet figyelni, pl. Gulya-gyep, 2008.07.30., 5 pld. (Vidra T.).

Tringa totanus (Linnaeus, 1758) – piros lábú cankó – REF. A térség nedves, szikes rétjeinek csökkenő számú, de rendszeres fészkelője. Állománya az 1990-es évek elején még 40–60 pár volt, ez a 2000-es évek közepére 20–25 párra apadt. A tavaszi madárvonulás kedves hangú madara. Legfontosabb fészkelőhelyei: Hajta-mocsár, Sóstavak, Nyik-rét, Gulya-gyep, újszilvási szikes tavak. Március közepétől szeptember végéig, október elejéig figyelhetjük meg.

Tringa stagnatilis (Bechstein, 1803) – tavi cankó – ALK. Rendkívül ritka kóborló, jöllehet 100–150 éve még valószínűleg fészkelhetett is a környéken. A farmosi I-es tározónál észleltek 2 pld.-t 1978.03.19-én (Bátor, Dulai és Bezzeg), illetve 2006 áprilisában a nagykátai Sóstavaknál látták több alkalommal, legtöbbit (8 pld.) 04.16-án (Kis V. és mtsai).

Tringa nebularia (Gunnerus, 1767) – szürke cankó – REV. A tápiószecsői tavaknál, Farnos térségében és Tápiógyörgye határában rendszeresen észlelhetők a vonulási időszakban 1-2 pld.-ban.

Tringa ochropus (Linnaeus, 1758) – erdei cankó – REV. Rendszeres őszi-tavaszi átvonuló. A vízes élőhelyeken, vízfolyások, halastavak mentén láthatók egy-két példányban. Időnként nyár elején is (május, június) megfigyelhetők.

Tringa glareola (Linnaeus, 1758) – réti cankó – REV. Gyakori átvonuló parti madár a réteken, vizek mentén. 40–50 példányos csapatai rendszeresen előfordulnak.

Actitis hypoleucos (Linnaeus, 1758) – billegető cankó – REV. Gyakori átvonuló, elsősorban az állóvizek és a patakok partjainál figyelhetők meg jobbra egyesével.

Arenaria interpres (Linnaeus, 1758) – kőforgató – ALK. Rendkívül ritka kóborló a Tápióvidéken: 2009.09.19-én és 09.20-án 1 pld.-t figyeltek meg a Tápiószecsői-halastavon (Fáter I., Nagy B. és Németh F.).

Laridae – Sirályfélék

Larus minutus (Pallas, 1776) – kis sirály – RIV. Májusi átvonulásakor időnként feltűnnek példányai (II-es tározó, Tápiószecsői-halastó, tápiógyörgyei szikes tavak). Legutóbbi megfigyelése: Tápiószecsői-halastó, 2011.05.04., 5 pld. (Németh F.).

6. ábra. Mocsárszéli rétek, zsembékosok rejtett életmódú madárfaja, a sárszalonka (*Gallinago gallinago*). (Fotó: Gódor Miklós)

- Larus ridibundus** (Linnaeus, 1758) – dankasirály – REV. Igen gyakori és nagyszámú átvonuló. A téli jeges időszakot kivéve szinte egész évben látható madárfaj a halastavak környékén. A vizezsebb években rendszeresen megjelennek a Hajta menti mocsaraknál is. A gulya-gyepi élőhely-rekonstrukción 2000-ben fészkelésre alkalmas helyen tartózkodott sokáig egy csapat násztevékenységet mutatva, de a költés végül elmaradt.
- Larus canus** (Linnaeus, 1758) – viharsirály – RIV. Rendszerint vonuláskor figyelhető meg egy-két példány a halastavakon. Legutolsó észlelése: Tápiószecsői-halastó, 2006.10.23., 1 pld. (Pintér B. és mtsai).
- Larus fuscus** (Linnaeus, 1758) – heringsirály – ALK. Ez ideig egyetlen adata van: tápiószecsői halastavak, 1978.04.15. (Árkosi J.).
- Larus michahellis** (J. F. Naumann, 1840) – sárgalábú sirály – REV. Tavasztól a fagyos tél beköszönéig néhány példány gyakran előfordul a halastavakon, horgászvizeken, nagyobb elöntéseken.
- Larus cachinnans** (Pallas, 1811) – sztyeppi sirály – RIV. Az előző fajhoz hasonló élőhelyeken láthatók ritkábban, elsősorban ősszel. A sztyeppi sirály elkülönítése csak az 1990-es évek végén vált ismertté, ezért korábbi adatok nincsenek.

Sternidae – Csérfélék

- Gelochelidon nilotica** (Gmelin, 1789) – kacagócsér – ALK. Egyetlen adata ismert. Nagykáta határában a Disznótúrasi-mocsár szélén, szikes vízálláson láttak 2010.06.11-én 2 pld.-t (Kepes Zs. és Vidra T.).
- Sterna caspia** (Pallas, 1770) – lócsér – ALK. Korábbi regisztrált adata: tápiószecsői tavak, 1969. 09.17., 1 pld. (Jánossy D.). Legutóbb 2009.04.11-én került elő 1 pld., ugyanitt (Lendvai Cs.).
- Sterna hirundo** (Linnaeus, 1758) – küszvágó csér – ALF. A halastavak, szikes tavak és tározók környékén a tavaszi vonuláskor rendszeresen megjelennek, néha nyáron is látható 1-2 példány. Alkalmilag költött a tápiószecsői tavakon. Két pár lefészkelte 2000-ben a tápiógyörgyei élőhely-rekonstrukció mesterséges tavának szigetén. Áprilistól szeptemberig figyelhetjük meg a Tápió-vidék vizeinél.
- Chlidonias hybridus** (Pallas, 1811) – fattyúszerkő – ALF. Tavaszi vonuláskor tűnnek fel rendszeresen kisebb csapatai a vizes élőhelyek mentén (tározók, halastavak, szikes tavak). Uszadékból, vizinövények szálaiból épített fészkekben telepesen költenek. 2006-ban a Hajta-mocsárnál és a Gulya-gyep elöntésein költött 50–50 pár. 2010-ben a Disznótúrasi-mocsár szélén víz alatt álló mocsárréten 200 pár, míg a Gulya-gyepen 50 pár fészkelte. 2011-ben a Tápió-vidéki szikes tavakon nagy számban költöttek: Sóstavak 40 pár, Vámos-szék 80 pár, Zsidó-szék 60 pár, Dányi-szél 80 pár.
- Chlidonias niger** (Linnaeus, 1758) – kormos szerkő – RIV. Ritka tavaszi átvonuló. A halastavaknál, a Hajta menti mocsaraknál és az újszilvási szikes tavaknál lehetett megfigyelni. Legtöbb észlelt madár: Tápiószecsői-halastó, 2011.04.30., 100 pld. (Németh F.).
- Chlidonias leucopterus** (Temminck, 1815) – fehérszárnyú szerkő – ALF. Alkalmi tavaszi átvonuló. 2006-ban a tápiógyörgyei Gulya-gyep elöntésén 4 pár fészkelte. 2010-ben a nagykáta Disznótúrasi-mocsáron kialakuló fattyúszerkőtelephez csatlakozva 3 pár, a gulya-gyepi fattyúszerkőtelepen 2 pár költött. 2011-ben a Dányi-szél fattyúszerkőtelepén 1 pár, míg a Szakajtó-széken önállóan 4 pár fészkelte.

Columbidae – Galambfélék

- Columba livia* (Gmelin, 1789) – szirti galamb – REF. Templomok padlásain, majorokban, elhagyott tanyák tetőzetében fészkelnek a Tápió–Hajta vidéke valamennyi településén. Állománya több ezer pár. Állandó madarunk.
- Columba oenas* (Linnaeus, 1758) – kék galamb – RIV. Áttelelő kisebb-nagyobb csapatait alkalmanként többfelé lehet látni (pl. Gombai-patak völgye, Nagy-rét, Gulya-gyep). 1993.01.17-én a tápiósági Dolláros-rét fáin 70–80 pld. (Füri A.).
- Columba palumbus* (Linnaeus, 1758) – örvös galamb – REF. Gyakori, rendszeres fészkelő madara a ligeteknek, erdőszéleknek. A lakott településeken is megtelepszik néhol a parkokban, temetőkertekben. Állománya 200–250 pár körülire tehető. Februártól november végéig látható.
- Streptopelia decaocto* (Frivaldszky, 1838) – balkáni gerle – REF. Főleg a településeken, majorságok környékén költenek, de a településszéli bozótosokban is megtelepszik néhány pár. Állományuk több ezer párra tehető. Állandó madarunk.
- Streptopelia turtur* (Linnaeus, 1758) – vadgerle – REF. Ligetekben, útszéli fasorokban, facsoportokban, bozótosokban és a kevésbé zárt erdőkben fészkel. A költő állomány becslés nagysága 200–250 pár lehet. Április közepén, végén érkezik meg telelőhelyéről, és szeptember végén vonul el Afrikába.

Cuculidae – Kakukkfélék

- Cuculus canorus* (Linnaeus, 1758) – kakukk – REF. Hangja alapján mindenki felismeri. A vizes élőhelyek (nádas mocsarak, halastavak) és a zártabb erdők gyakori faja, ahol dajkamadarai (nádi énekesek, vörösbegy) előfordulnak. Kedvelt táplálékai a különféle hernyók. Április közepétől szeptember végéig látható. Minimum 80–100 „kakukkoló” hím regisztrálható évente.

Tytonidae – Gyöngybagolyfélék

- Tyto alba* (Scopoli, 1769) – gyöngybagoly – REF. A településeken templomtornyokban, elhagyott épületek padlásain, építmények zugaiban rendszeresen, de kis számban költ, táplálkozni kijár a rétekre is. Ismert költőhelyei: Kóka, Szentmártonkáta, Farnos, Tápiószele, Tápiógyörgye. Az ismert költő párok száma évente 3–5. Állandó madarunk, bár télen elköborolhatnak más vidékekre is. Az elmúlt években mesterséges fészkelő odúk lettek kihealyezve mintegy fél tucat templomtornyba, melyeket nagy arányban elfoglalt.

Strigidae – Bagolyfélék

- Otus scops* (Linnaeus, 1758) – füleskuvik – REF. Jellegzetes füttyögő hangú, kis termetű bagolyfaj. Az Égeres-legelőn, a Nagy-réten, a Gombai-patak völgyében, illetve a Nyík-rét térségében szólnak a költési időszakban. Először Kóka határában a Malom-árokznál hallották szólni 1989 tavaszán (Kepes Zs.), majd 1992.04.25-én hallottak egy madarat a Gombai-patak völgyében (Füri A. és Urbán S.). Terjeszkedésben lévő faj, 2000 óta rendszeresen költ a térségben. A kihelyezett odúkat is elfoglalja. Már legalább 8–10 párról van adat, amelyek kétharmada mesterséges odúban költ. Vonuló bagolyfajunk, áprilistól szeptemberig tartózkodik nálunk.

Athene noctua (Scopoli, 1769) – kuvik – REF. Aktuálisan veszélyeztetett baglyunk. Régen a települések, majorok környékének gyakori bagolyféléje volt, állománya drasztikusan lecsökkent hazánkban, így a Tápió mentén is. 1994-ben 4 pár költése volt ismert (Tóalmás, Tápiószentmárton, Szentmártonkáta, Farnos). Jelenleg 2–4 párnál már sajnos nincs több (biztos helyek: Egreskáta, Tápiógyörgye). Állandó madarunk.

Strix aluco (Linnaeus, 1758) – macskabagoly – REF. Nagyobb testű bagolyfaj. Az erdősült részekben (Tápiószecső környéke, Tápiószentmárton, Hajta menti erdők) rendszeresen költ. Állománya 8–10 pár körül lehet. Állandó madár.

Asio otus (Linnaeus, 1758) – erdei fülesbagoly – REF. A Tápió-vidéken is a leggyakoribb bagolyfaj. A településeken és a ligetesebb erdőségeken, facsoportokban varjúfélék elhagyott fészkeiben költenek. Állományuk stabilnak mondható, kb. 40 pár. Állandó madarunk.

Asio flammeus (Pontoppidan, 1763) – réti fülesbagoly – ALF. Elsősorban télen figyelhető meg a nagyobb sásos réteken (Hajta mente, Gulya-gyep). Kókán találták meg először fészkelve 1983-ban, Kertész L. 06.17-én 1 öreg és 6 fiatal madarat látott. Az 1990-es évek elején 2–3 pár itt maradt költeni. 2003–2004 fészkelési időszakában is látták a Nyík-réten (Árvai Á.). További adatai: Tápiógyörgye-Pokoltanya, 2005.05.22., 1 pld. (Fatér I.); Gulya-gyep, 2005.05.23., 1 pld. (Orbán Z. és Patkós G.); I-es tározó, 2009.02.16., 2 pld. (Tóth B. és Vidra T.). Napközben is gyakran látható, sőt zsákmányol is.

Caprimulgidae – Lappantyúfélék

Caprimulgus europaeus (Linnaeus, 1758) – lappantyú – REF. A homoki faültetvények tisztásain, új telepítésekben rendszeresen fészkel néhány pár. Állományuk max. 15–20 pár körüli. Alkonyattól a hajnali szürkületig aktív, éjjel repülő rovarokra vadászik. Fiókáit is ekkor eteti, nappal nyugalom jellemzi. Április végétől szeptember végéig tartózkodnak itt.

Apodidae – Sarlósfecskefélék

Apus apus (Linnaeus, 1758) – sarlósfecske – REV. Vonuláskor, illetve a költési időszak utáni kóborlásain észlelhető. Valószínűleg a közeli nagyobb városok (pl. Szolnok, Jászberény) lakótelepeinek panelréseiben költő példányok vetődnek el erre.

Alcedinidae – Jégmadárfélék

Alcedo atthis (Linnaeus, 1758) – jégmadár – REF. A Tápió partjainak kisebb partfalaiban (Tápiószecső, Tápiógyörgye) költ, továbbá a patakhoz közeli löszpartokban (tápiósági Földvár), homokfalakban (Égeres-legelő) is megfigyelték költőüregét. Kóborlásai során az állóvizek mentén is előfordul. Állandó madarunk, csak a vizek befagyása után nem látható. Rendszeresen költő állománya azonban csak 3–5 pár között mozog.

Meropidae – Gyurgyalagfélék

Merops apiaster (Linnaeus, 1758) – gyurgyalag – REF. Színpompás madarunk. Majdnem két tucat kisebb-nagyobb költő telepe ismert a homoki területek bányáiban, gödreiben és a löszpartokban (pl. Egreskáta, tápióbicskei Agyagásó). A Nyík-rét északi részén alig pár cm-es földhátba kapart lyukakban is költöttek 2008-ban (Árvai Á. és Fűri A.). Költőüregének bejáratát alagútja akár az egy méter hosszúságot is meghaladhatja. Rendszeres fészkelő állományuk 100–150 pár között váltakozik. Hazánk egyik legnagyobb telepe a Tápió-vidék és

7. ábra. Löss- és homokfalakba, meredek falú útbevágásokba vájt költő üregekben neveli fiókáit a színpompás gyurgyalag (*Merops apiaster*). (Fotó: Gódor Miklós)

a Gerje–Perje-sík határán, az albertirsai Golyófogó-völgyben helyezkedik el, ahol 2011-ben mintegy 250 pár gyurgyalag költött (Vincze T.). Az őszi vonulás előtt, augusztusban akár több száz csapatokban gyülekeznek a térségben. Májustól szeptemberig figyelhetjük meg.

Coraciidae – Szalakótafélék

Coracias garrulus (Linnaeus, 1758) – szalakóta – REF. Az 1980-as évek végén még 15–20 pár költött a homoki legelők és a szikes puszták facsoportjaiban, ligeteiben, elhagyott harkályodúkban. Több helyről (pl. Kóka) fészkelőként eltűnt. Az ezredfordulón 8–10 párnál nem volt nagyobb az itteni állomány, amely azóta örömdetesen újra növekszik, és jelenleg 20–22 pár körüli. Legjelentősebb költőhelye a nagykátai Nyík-rét környéke (5–7 pár). Mesterséges fészkelő odúknak is költ. Április végén érkeznek Afrika trópusi területeiről, és szeptember végéig marad nálunk.

Upupidae – Bankafélék

Upupa epops (Linnaeus, 1758) – búbos banka – REF. A patak menti ligetek, szőlők, gyümölcsösök, zártkertek és a tanyás részek ritkuló madárfaja. Elhagyott odúban, tanyák, tanyaromok zugaiban költ. Rendszeresen 30–35 pár fészkel az alkalmas élőhelyeken. Március végétől szeptember végéig látható.

Picidae – Harkályfélék

Jynx torquilla (Linnaeus, 1758) – nyaktekeres – REF. Kis termetű harkályféle, első ránézésre énekesmadárnak gondolnánk. Az erdőszültebb részeken tűnik fel rendszerint, bár vonuláskor pusztai facsoportban is gyakran hallani kiabálását. Kóka és Tápiószecső térségében és az erdőszült részeken költ mintegy 5–10 pár. Április közepétől szeptember végéig, október elejéig tartózkodik nálunk.

Picus canus (Gmelin, 1788) – hamvas küllő – ALK. Eddig egyszer került szem elé, igaz a szomszédos Gödöllői-dombságban is csak alkalmilag fordul elő. Tóalmás mellett a kastélyparkban gyűrűztek 1 példányt 1979.09.05-én (Hajtó L. és Madocsai A.).

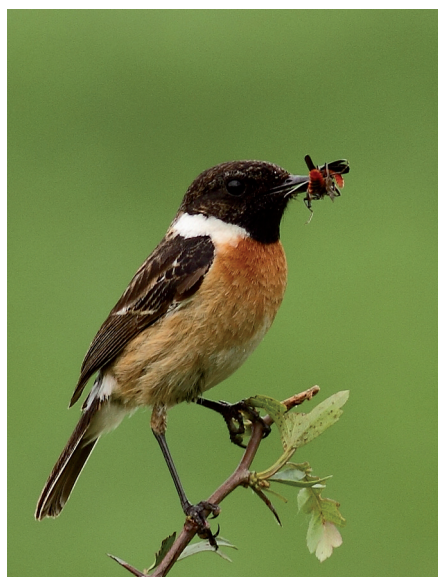
Picus viridis (Linnaeus, 1758) – zöld küllő – REF. Színezetéről és jellegzetes kiabálásáról jól felismerhető. Idősebb faültvényekben, facsoportokban, patak menti ligetekben lelhetjük meg a fatörzsbe vájt odúit. A településeken is költ. Viszonylag gyakori harkályféle, állománya 70–80 pár körüli. Állandó madarunk, esetleg télen elkóborol.

Dryocopus martius (Linnaeus, 1758) – fekete harkály – REF. Fekete tollazatáról, tűzpiros „sapkájáról” vaskos csőréről egyszerűen határozható. Terjeszkedőben lévő állandó madarunk. Az 1990-es évek elején a Tápiószecső és Kóka közötti erdőségeken 2–3 pár költött. Ezt követően megjelent a Hajta menti erdőkben, ültvényekben és a Felső-Tápió menti puhafás ligetekben. 2006-ban már az egyik Alsó-Tápió melletti nyárligetben, Tápiósnágnál is költött. Rendszeresen legalább 20–25 pár fészkel.

Dendrocopos major (Linnaeus, 1758) – nagy fakopáncs – REF. A leggyakoribb harkályfaj. Erdőkben, ligetekben, a településeken, gyümölcsösökben egyaránt előfordul. Költő állományát 130–150 pár körülire becsüljük. Állandó madarunk.

8. ábra. A ma még gyakori nagy fakopáncs (*Dendrocopos major*) nagyobb erdőkben, faluszéli gyümölcsösökben vagy városi parkokban egyaránt fészkel. (Fotó: Gódor Miklós)

9. ábra. Száraz gyepek, gazos árok- és csatornapartok, bokrosodó parlagterületek gyakori fészkelője, a cigánycsuk (*Saxicola torquata*). (Fotó: Gódor Miklós)

- Dendrocopos syriacus*** (Hemprich et Ehrenberg, 1833) – balkáni fakopáncs – REF. Gyakori a településeken, zártkertekben, szőlőkben. A zárt erdőket kerüli. Állománya 80–100 párra tehető. Állandó madár.
- Dendrocopos medius*** (Linnaeus, 1758) – közép fakopáncs – ALK. Kókáról 1981-ből (Kertész L. szóbeli közlés) a Hajta mentéről (Buschmann F., 1995) és Tápiószecső környékéről említik, mint ritkán előforduló fajt: 1984.02.11., 1 pld. (Benei B.). Legutóbbi adata is innen van: Tápiószecsői-halastó, 2010.12.09., 1 pld. (Oszkocsil Z. és Kertész K.).
- Dendrocopos minor*** (Linnaeus, 1758) – kis fakopáncs – REF. Kis termetű harkályféle, alig nagyobb egy verébnél. Szórványos fészkelő a kistáj nyugati részén, a dombság peremi és a Kóka és Tápiószecső körüli erdőségekben. Állományuk 10–12 pár körüli. Télen sokfelé előfordul, még a települések parkjaiban, fasoraiban is feltűnik 1-1 példány. Állandó madár.

Alaudidae – Pacsirtafélék

- Galerida cristata*** (Linnaeus, 1758) – búbospacsirta – REF. Az agrárterületek, ruderáliák, majork környékének jellegzetes madara. A településeken is fészkel kisebb számban. Telente is elsősorban ide húzódnak be, illetve az utak mellett látni, ahol elhullott magvakat keresnek. Állománya 400–450 pár körüli lehet. Állandó madarunk.
- Lullula arborea*** (Linnaeus, 1758) – erdei pacsirta – REF. Homoki erdőtelepítések, erdei tisztások kisebb számban (10–20 pár), de rendszeresen fészkelő faja. A gypsintben építi fészket. Egyszer költ egy évben, de pótköltés is lehetséges. Tavasz vonuláson rendszeresen hallható jellegzetes hangja. Márciustól októberig tartózkodik nálunk.
- Alauda arvensis*** (Linnaeus, 1758) – mezei pacsirta – REF. A mezofil rétek, legelők, szántóföldek leggyakoribb énekesmadara. A magasba szállva szinte egy helyben énekel, majd meredeken „esik” le a földre. Szintén a gypsint fészkelője. Az egész térségben mindenütt gyakori, bár a fészkelő állomány csökkenő tendenciát mutat, jelenleg 600–800 párra becsülhető. Évente kétszer, ritkán háromszor is költ. Korán, már február közepén–végén megjelenik, és novemberben vonul el Dél-Európába, a telelőhelyére.
- Eremophila alpestris*** (Linnaeus, 1758) – havasi fülespacsirta – ALK. Igen ritka téli madárvendégünk. Eddig kétszer került elő a térségben. 1987. február 24-én Tápióbitskénél 2 pld. hóval borított szántóföldön (Kertész L.), 2005. február 13-án 1 adult pld. a tápiósági Nagy-réten tartózkodott (Füri A.). Érdekes, hogy a két észlelési hely között pár kilométer távolság van! Elsősorban a tiszántúli puszták alkalmi téli vendég madara, bár az utóbbi években ott sem gyakran észlelték.

Hirundinidae – Fecskefélék

- Riparia riparia*** (T. Forster, 1817) – partifecske – REF. Telepes fészkelő madarunk, a lösz- és homokpartokba, működő és felhagyott bányafalakba kaparja 50–60 cm hosszú bejáráttal rendelkező fészkelő üregeit. A Tápió mentén néhány stabil kolónia mellett (pl. bényei Lomen-völgy, tápiógyörgyei homokbánya) alkalmilag több helyen is rendszeresen költhetnek 1-2 évig. Kisebb (20–25 páros) és nagyobb (80–100 pár körüli) telepek is megfigyelhetők. Az összállomány azonban ritkán haladja meg a 400 párat. Évente egyszer költ, de a fészkelő pusztulása esetén pótköltése is lehetséges. Áprilisban érkeznek, és szeptemberig marad.
- Hirundo rustica*** (Linnaeus, 1758) – füsti fecske – REF. A településeken a tanyak környékén és az állattartó telepeken egyaránt előfordulnak. Találták már a Tápió és a Hajta hidjai alatt is fészkelve. Becsült állománya 1500–1600 pár körüli. Általában kétszer költ évente. Április elejétől szeptember végéig tartózkodik nálunk. Fogatkozóban van az állattartás visz-

szaporulása miatt. Kókai adatok alapján 22 év alatt egyötödével csökkent az állományuk (Kertész L.).

Delichon urbica (Linnaeus, 1758) – molnárfecske – REF. Az előző fajjal ellentétben szinte kizárólag csak a településeken költenek. Sárból rakott fészkeik gyakran szorosan egymás mellett helyezkednek el. A térségben rendszeresen 2000–2100 pár fészkelhet. Ugyancsak kétszer költ. Április elejétől szeptember elejéig látható. Kókai adatok alapján 22 év alatt egyharmadával csökkent az állományuk (Kertész L.).

Motacillidae – Billegetőfélék

Anthus campestris (Linnaeus, 1758) – parlagi pityer – REF. A száraz homoki legelők, szikes puszták (pl. Székesrekeszi-legelő, Nyík-rét, Gulya-gyep) rendszeres, de kisszámú fészkelője. Itteni állománya 30–35 pár körüli tehető. A gyepszintben neveli fiókáit, évente általában kétszer költ. Április közepén–végén érkezik, és október elején vonul el, Észak-Afrikában telel.

Anthus trivialis (Linnaeus, 1758) – erdei pityer – REF. A természetszerű és a telepített erdők tisztásainak, nyiladékeinak, vágásterületeinek és az erdőszélek élőhelyeinek gyakori és jellegzetes énekesmadara. A gyepszintben építi fészket. A költő állomány becsült nagysága 350–400 pár. Évente kétszer költ. Április elejétől szeptember végéig marad nálunk.

Anthus pratensis (Linnaeus, 1758) – réti pityer – REV. Gyakori, rendszeres átvonuló-áttelelő a füves pusztákon. Időnként nagy csapatokban jelenik meg, főleg a térség keleti felében. Szeptember végétől március végéig látható.

Anthus spinoletta (Linnaeus, 1758) – havasi pityer – REV. Rendszeres, bár nem túl gyakori átvonuló-áttelelő. Néhány példány a nedves réteken, patakok mentén, szikes pusztákon tűnik fel. Szeptember végétől április elejéig figyelhetjük meg. Legtöbb egyszerre megfigyelt példányok: Tápiószecsői-tavak, 1978.11.19., 6 pld. (Hraskó G. és Magyar G.); Farnos, 1975.03.21., 9 pld. (Büki J.); Tápiószecsői-tavak, 1984.11.18., 60 pld. (Benei B.); Felső-Tápió mentén, 1992.11.14., 6 pld. (Füri A.); Nagy-rét, 2005.12.28., 10 pld. (Kepes Zs. és mtsai).

Motacilla flava (Linnaeus, 1758) – sárga billegető – REF. A faj a nedves, szikes réteken, mocsár- és lápréteken, mocsarak sásos-magasfűvű szegélynövényzetének gyepszintjében rendszeresen fészkel. Becsült állományuk 100–150 pár körüli. Évente egyszer költ, de a fészkelés pusztulása miatt pótköltése is lehet. Március végétől október elejéig látható. Az északi *thunbergi* alfaj egy példányát 2005. szeptember 27-én a farmosi gyűrűző táborban fogták (Orbán Z.). A kucsmás billegető (*feldegg* alfaj) egyszer került elő 1996.05.01-én a Nyík-réten (Füri A.).

Motacilla citreola (Pallas, 1776) – citrombillegető – ALK. Alkalmi kóborló madárvendég. 2004.04.16–17-én a tápiószecsői tavaknál 1 hím került elő (Benei B.). További adata ugyaninnen: 2008.08.15–16., 1 pld. (Kókay B.).

Motacilla cinerea (Tunstall, 1711) – hegyi billegető – RIV. Ritka, téli-kora tavaszi kóborló, a vizes élőhelyek mentén fordulhat elő. Szentlőrinc-káta határában a Hajta-patak mellett 1994.03.12-én 1 pld. volt megfigyelhető (Andrikovics S. és Füri A.). 2005. október közepén 1 pld.-t figyeltek meg a farmosi I-es tározó szélén (Orbán Z. és mtsai). 2009.10.31-én 1 pld.-t észleltek Pándon (Sali I.). A Tápiószecsői-halastónál 2008.09.27-én 1 pld. (Németh V.) és 2010.03.13-án 1 pld. (MME Budapesti HCs.), míg 2011.03.25-én a Nyík-rét szélén ugyancsak 1 pld.-t láttak (Németh A. és Vidra T.).

Motacilla alba (Linnaeus, 1758) – barázdabillegető – REF. Agrárterületek, ruderáliák, majorok környékének gyakori, jellegzetes fészkelő madara. Néhány pár a településeken is rendszeresen fészkel.

resen költ. Állományuk 200–250 pár körülire becsülhető. Fészke építmények zugaiban, és a talajon is épülhet. Évente kétszer, néha háromszor is költ. Február közepétől november közepéig figyelhető meg.

Bombycillidae – Csonttollúfélék

Bombycilla garrulus (Linnaeus, 1758) – csonttollú – RIV. Jellegzetes téli inváziós madár, egyes években kisebb-nagyobb csapatokban figyelhető meg. Korábról a Hajta-mocsár környékéről (Buschmann F.), 1984 és 1987 telén Kókáról (Kertész L.), 1972 és 1992 telén pedig Tápiószecső mellől említik (Benei B.). Kókán 1984.12.20-án 17 pld. volt látható, majd 1987 januárjában 25 pld. (Kertész L.). Tápiószecsőnél 1990.12.26-án 9 pld.-t, 1991.01.22-án 6 pld.-t figyeltek meg (Benei B.). Legutóbb a 2005 januárjában és 2006 hasonló időszakában jelentek meg. Megfigyelték Farnoson, 2005.12.28., 35 pld. (Kepes Zs.); Nagykátán, 2006.02.02., 50 pld. (Kis V.); Tápiógyörgyén; Tápióságon; Kókán. Az egész országban 2008–2009 telén is jelen voltak, a térség több településén (Nagykáta, Szentmártonkáta, Tápióság) rendszeresen látták kisebb, néhány példányos csapatait. Leginkább december és március között számíthatunk felbukkanásukra.

Troglodytidae – Ökörszemfélék

Troglodytes troglodytes (Linnaeus, 1758) – ökörszem – REF. A sűrű aljnövényzetű, természet-szerű erdők talajszinten fészkelő apró madara. Télen a parkokban a települések biztonságot nyújtó nagyobb kertjeiben és a nádasokban is megfigyelhető egy-egy áttelelő példány. A térség erdeiben rendszeresen fészkelők száma 40–60 párra tehető. Évente kétszer költ. A hazai fészkelő állomány általában itt marad, kóborol, csak igen kemény teleken húzódik délebbre.

Prunellidae – Szürkebegyfélék

Prunella modularis (Linnaeus, 1758) – erdei szürkebegy – REV. Az őszi-tavaszi vonuláskor fordulnak elő. Enyhébb teleken itt is maradhat néhány példány a sűrűbb növényzetű részekben. Leggyakrabban áprilisban, illetve az őszi vonulás idején pillanthatjuk meg.

Turdidae – Rigófélék

Erithacus rubecula (Linnaeus, 1758) – vörösbegy – REF. Dúsabb aljnövényzetű, cserjeszinttel rendelkező hűvösebb mikroklímájú erdőkben, illetve a Felső-Tápió menti idős fenyvesekben rendszeresen költenek. Őszi és tavaszi vonuláskor a nádasokban, települések kertjeiben is feltűnnek. Fészkelő állományuk 80–100 pár körüli. Évente kétszer költenek. Márciustól október végéig láthatjuk.

Luscinia luscinia (Linnaeus, 1758) – nagy fülemüle – RIV. Ritka átvonuló a térségben. Tápiószecső erdeiben (Benei B.) is megfigyelték. A tápiósági Nagy-réten észlelték 1993. május 18-án 1 pld.-t (Füri A.). Később (2002, 2004, 2005) Kóka környékéről került elő költési időben (Kertész L. és Kepes Zs.), egy kotlófoltos madarat meg is gyűrűztek a CES programban 2005.04.30-án (Benei B., Benei Zs. és Németh A.), de a fészket nem sikerült megtalálni. A Famosi Madárvártán szinte minden évben fognak néhány példányt augusztus–szeptember hónapokban. Évente csak egyszer költ. Május elejétől szeptember végéig marad nálunk.

- Luscinia megarhynchos*** (C. L. Brehm, 1831) – fülemüle – REF. Éjszaka is éneklő madarunk. Üdőbb bokrosokban, a Tápiók melletti erdőségeken és a dombság peremi erdőiben gyakori. Nagyobb belterületi parkokban (Tápióság, Tápiógyörgye, Tápiószele), háborítatlanabb temetőrészekben is rendszeresen költ a gypsintben. Fészkelő állományuk 300–400 pár. Egyszer fészkel. Április elejétől szeptember közepéig–végéig látható.
- Luscinia svecica*** (Meisner, 1804) – kékbegy – REF. Az I–II-es tározó, a Nyik-rét és az egreskátai mocsarak összefüggő, idősebb, nem aratott nádasaiban rendszeresen költenek változó számban. A tápiószecsői tavaknál is megfigyelték. Állományuk hullámzó, a „jobb” években 5–10 pár is fészkelhet, míg egyes években alig észlelhető 2–3 pár. Többnyire kétszer költ egy évben. Tavasz érkezése március végére, április elejére tehető, ősszel akár októberig is maradhat.
- Phoenicurus ochruros*** (S. G. Gmelin, 1774) – házi rozsdafarkú – REF. Nagyon gyakori fészkelő a településeken, szőlők, zártkertek és majorok környezetében. Enyhébb teleken át is teleshet egy-két példány. Épületek zugaiban gyakran megtelepedik. Évente kétszer költ. Fészkelő állományuk a becslések alapján 400–600 pár. Márciusban érkezik, és októberben vonul el.
- Phoenicurus phoenicurus*** (Linnaeus, 1758) – kerti rozsdafarkú – REF. A patakok mentén található idősebb fűzligetek ma már ritka fészkelő madara. Rendszeresen nem költ 5–10 párnál több. Odvakban, nagyobb faüregekben évente kétszer neveli fiókáit. Áprilistól októberig tartózkodik nálunk, ám vonuláskor sem túl gyakran látni. A farmosi gyűrűző táborban időnként a hálóba is bekerül.
- Saxicola rubetra*** (Linnaeus, 1758) – rozsdás csuk – REF. A nedves réteken (láprétek, mocsárrétek, szikes rétek) költ, a felmérések alapján a fészkelők mennyisége 100–120 párra becsülhető. A gypsintbe épített fészkekben költ évente általában egyszer. Április második felétől szeptember végéig figyelhetjük meg.
- Saxicola torquata*** (Linnaeus, 1758) – cigánycsuk – REF. A száraz gyepek, gazos árok- és csatornapartok, bokrosodó parlagterületek egyik leggyakoribb fészkelője. Szintén a gypsintbe helyezi el fészket. Állománya 350–400 párra tehető. Évente kétszer is költ. Március első felétől október közepéig látható térségünkben.
- Oenanthe oenanthe*** (Linnaeus, 1758) – hantmadár – REF. Száraz legelők mentén, parlagterületeken rendszeresen, épületromok környékén, szőlőkben, zártkertekben kisebb számban előfordul. A megfigyelések szerint 15–20 pár fészkel a kistáj számára megfelelő élőhelyein. Leginkább április elejétől szeptember végéig figyelhetők meg.
- Turdus torquatus*** (Linnaeus, 1758) – örvös rigó – ALK. Rendkívül ritka átvonuló. Kókán, a Kenderföldek nevű területén figyeltek meg 1986. március 10-én 5 pld.-t (Kertész L.).
- Turdus merula*** (Linnaeus, 1758) – fekete rigó – REF. A leggyakoribb rigóféle. Ma már inkább a települések környezetében költenek, de a faluszéli bokrosok, patak menti ligetek, cserjeszinttel rendelkező erdőkben is fészkelnek. Nagy részük át is telet. A Tápió-vidéken 700–800 pár is költ.
- Turdus pilaris*** (Linnaeus, 1758) – fenyőrigó – REV. Gyakori, rendszeres téli madárvendég, október végétől helyenként nagy csapatokban is láthatók főként a nyíltabb réteken, behavazott pusztákon. Keményebb teleken a településekre is behúzódnak kisebb létszámú csapatai. Az áttelelők száma a tízezres nagyságrendet is elérheti. Áprilisban vonulnak el költőhelyükre, ahol rendszerint laza telepekben fészkel. A tápiósági Nagy-réten 2000-ben május végéig itt maradt néhány példány, de költésük nem bizonyosodott be.
- Turdus philomelos*** (C. L. Brehm, 1831) – énekes rigó – REF. Erdeink nem feltűnő, de igen szép hangú énekesmadara. Gazdag cserjeszintű, hűvösebb mikroklímájú erdőkben, berkekben költenek rendszeresen. A fáultetvényekben is fészkelnek. Állományuk 150–200 pár kö-

rüli. Ősszel előszeretettel táplálkoznak a bodzásokban. Márciustól októberig tartózkodnak nálunk.

Turdus iliacus (Linnaeus, 1758) – szőlőrigó – REV. Rendszeres, de kisszámú, tavaszi és őszi átvonuló, elsősorban a ligetes területeket kedveli, de nyíltabb helyeken is megfigyelhető. Időnként télen is látható.

Turdus viscivorus (Linnaeus, 1758) – léprigó – REF. Viszonylag ritka, de rendszeresen költő faj. Homoki erdőkben (Tápiószecső, Szentmártonkáta, Hajta mente) a domság peremi területein (Kóka, Gomba) és parkokban (Tóalmás) találták eddig fészkelve. Állományuk 8–12 pár körülire becsülhető. Télen is megfigyelhetők a területen.

Sylviidae – Poszátafélék

Locustella naevia (Boddaert, 1783) – réti tücsökmadár – REF. Terjeszkedőben lévő fészkelő madárfajunk, az 1980-as évek végén még csak alkalmi jelenlétét és költését regisztrálták. Ma már a nedvesebb rétek, sásosok környékén mindenütt hallható jellegzetes, horgászorsó pergéséhez hasonlítható hangja. Biztos költőhelyei: Égeres-legelő, Nagy-rét, Nyík-rét, Gombai-patak völgye, Kóka környéke. Rendszeresen költő állományuk 15–20 párra tehető. Viszonylag későn, május elején érkezik meg hozzánk, és szeptemberben vonul el telelőhelyére.

Locustella fluviatilis (Wolf, 1810) – berki tücsökmadár – REF. A patakvölgyek bokros ligeteinek rendszeres fészkelője, de a rekettyés lápréteken is megfigyelhető, illetve hallható kéttagú „reszelős” hangja. Költ Kóka és Tápiószecső térségében, a Gombai-patak mentén, a Tápiók mellett, a Nagy-réten és a Göbolyjárasi-láprét bokrosaiban. Állománya 60–80 párra becsülhető. Április végétől szeptember közepéig marad nálunk.

Locustella luscinioides (Savi, 1824) – nádi tücsökmadár – REF. A mocsarak, halas- és horgásztavak nádasaiban, gyékényes foltjaiban szinte mindenütt költ, és innen hallatja monoton pirregő hangját. Legnagyobb állománya a Hajta menti mocsarakhoz kötődik. A patakok nagyobb nádasfoltjaiban is költ. Állománya 70–90 pár körül mozog. Április végétől szeptember végéig figyelhetjük meg az élőhelyükön.

Acrocephalus melanopogon (Temminck, 1823) – fülemülesitke – REF. A nagyobb kiterjedésű, nádas-gyékényes mocsarak rendszeres, de kisszámú fészkelője. A Nyík-rét mocsaraiban, illetve az I–II-es tározóban 15–20 párnál nem költ több. Néhány alkalommal megfigyelték a Tápiószecsői-halastónál is. Az egyik legkorábban érkező nádi énekesmadarunk, a hím már március végén revírt tart. Ilyenkor figyelhetünk fel leginkább jellegzetes énekére. Október végén, esetenként november elején vonul el telelőhelyére.

Acrocephalus schoenobaenus (Linnaeus, 1758) – foltos nádiposzáta – REF. A nádas-gyékényes mocsarak, sásosok, nedves rétek, patakparti növényzet nagyszámú, rendszeres fészkelője. A vizes élőhelyekhez közeli ruderáliákon is költ néhány pár. Állománya 1000–1300 pár körülire tehető. Április elejétől október végéig figyelhetők meg.

Acrocephalus scirpaceus (Hermann, 1804) – cserregő nádiposzáta – REF. A mocsarak, halas- és horgásztavak összefüggő nádasaiban rendszeres, gyakori fészkelő. Állománya 700–800 pár körül. Április végétől szeptember elejéig marad nálunk.

Acrocephalus palustris (Bechstein, 1798) – énekes nádiposzáta – REF. A vízfolyásokat kísérő sűrű növényzetben, magaskórósokban rendszeresen költ. Nem túl gyakori nádiposzáta, becsült állománya 150–200 pár lehet. Nagyjából hasonló időpontban látható, mint a cserregő nádiposzáta.

- Acrocephalus agricola* (Jerdon, 1845) – rozsdás nádiposzáta – ALK. Rendkívül ritka kóborló. Vidékünkön egy alkalommal fogtak 1 pld.-t 2005.08.30-án, a Famosi Madárvártán (Kis V.). Hazánkban eddig csak gyűrűzéskor került elő (2006-ig 11 példány!).
- Acrocephalus arundinaceus* (Linnaeus, 1758) – nádirigó – REF. Élőhelye hasonló a cserregő nádiposzázáéhoz, de a patakok medrében található nádasfoltokban is megtelepedhet rendszeresen egy-egy pár. Állománya fogyatkozó, a fészkelő párok száma 100–150 párra becsült. Fészkek a nyílt víz közelében található. A fészkelő területet a him jellegzetes „karakittyoló” hangjával védelmezi. Április végétől általában szeptember végéig láthatók.
- Hippolais icterina* (Vieillot, 1817) – kerti geze – REF. A bokros ligetek ritka madara, a rendszeres fészkelők száma 30–40 párra tehető. Vonuláskor többfelé, így lakott területek parkjaiban, temetőiben is előfordul. Más énekesmadarak strófáit is beleszővi harsány énekébe. Április végén, május elején érkezik, és szeptemberben vonul el.
- Sylvia atricapilla* (Linnaeus, 1758) – barátposzáta – REF. A ligetek, erdők cserjeszintjének leggyakoribb rendszeresen fészkelő faja. A települések parkjaiban, temetőikben is szívesen költ. Állománya 1200–1300 pár körüli. Vonuláskor szinte mindenütt előfordul, ősszel igen kedveli a bodzás bozótosokat, ahol bőséges táplálékot talál. Március végén érkezik meg telélhelyéről, és szeptember végéig, október elejéig marad nálunk.
- Sylvia borin* (Boddaert, 1783) – kerti poszáta – REF. A ligetek, erdőszélek rendszeres, de kisszámú fészkelője. Vonuláskor a többi poszátafélelhez hasonlóan a bodzásokban előszeretettel tartózkodik. Költő állománya 50–60 pár körüli. Tavasszal körülbelül egy hónappal később érkezik, mint a barátka, ősszel nagyjából vele egy időben kel útra.
- Sylvia nisoria* (Bechstein, 1795) – karvalyposzáta – REF. A száraz bokrosok, erdőszegélyek nem túl gyakori, de rendszeresen költő madara. Állománya 40–50 párra becsülhető. Egyik legfontosabb költőhelye a Hajta-mocsárhoz Jászfelsőszentgyörgy határában csatlakozó tölgyesek bokrosodó erdőszegélyei, itt közel 10 pár fészkel. Viszonylag későn, akár május elején érkezik, és a többi poszátatól korábban, már szeptember elején elvonul.
- Sylvia curruca* (Linnaeus, 1758) – kisposzáta – REF. A bokros ligetek rendszeres fészkelője, de a lakott területeken is előfordul a sűrűbb növényzetű parkokban, kertekben, temetőkertekben. A fészkelők száma 250–350 pár körül mozog. Áprilistól szeptember végéig marad nálunk.
- Sylvia communis* (Latham, 1787) – mezei poszáta – REF. A szárazabb bokrosok, faluszéli bozótosok, ruderáliák, mezőgazdasági területek közötti fás-bokros ligetek gyakori madara. A becslések szerint 350–450 pár költ. Nagyjából hasonló időben tartózkodnak itt, mint a kisposzáta.
- Phylloscopus sibilatrix* (Bechstein, 1793) – sisegő füzike – REF. A füzikék apró termetű, jellegzetes hangú madaraink. A sisegő füzike a térség erdőszültebb részének ritka fészkelője, a gyéresebb aljnövényzetű nyarasokban, ligetekben, maradvány tölgyes erdőkben fordul elő. Rendszeresen költő állománya 40–50 párnál nem több. Tavasz-őszi vonuláskor nagyobb mennyiségben látható. Április végétől szeptember elejéig láthatók.
- Phylloscopus collybita* (Vieillot, 1817) – csilpcsalp füzike – REF. A ligetek, zártabb természetű erdők gyepszintjében költő, gyakori madár, de a telepített nyarasokban sem ritka. Állománya 400–450 pár körüli. Vonuláskor szinte mindenütt megfigyelhető, hallható. Március közepétől október közepéig marad nálunk.
- Phylloscopus trochilus* (Linnaeus, 1758) – fitiszfüzike – REV. Rendszeres átvonuló, főként az erdő-bokros részeken. Tavasszal április végén, ősszel szeptemberben érintik térségünket.
- Regulus regulus* (Linnaeus, 1758) – sárgafejű királyka – REV. A fenyvesek rendszeres téli madárvendége, de a települések parkjainak örökzöldjeiben is megfigyelhető, októbertől márciusig.

Regulus ignicapillus (Temminck, 1820) – tüzesfejű királyka – ALK. Tápiószecsőnél láttak 3 pld.-t 1978.10.15-én (Hraskó G., Magyar G. és Waliczky Z.). Ugyanitt 1979.03.28-án is feltűnt 2 pld. (Benei B.). További adatai: Tápiószecsői-halastó, 2005.03.24., 2 pld. (Hargitai B. és mtsai); Tápiógyörgye, 2005.03.24., 1 pld. (Németh A.); Famosi Madárvárta, 2005.10.16., 1 pld. (Orbán Z.).

Muscicapidae – Légykapófélék

Muscicapa striata (Pallas, 1764) – szürke légykapó – REF. Az idős, gyakran kikorhadt ágú, fákkal teli, fűz-nyár ligetekben, idős erdőkben költ, de a településeken is fészkel rendszeresen néhány pár. Állománya 100–130 párra tehető. Április második felében érkezik, és szeptember végén vonul el afrikai telelőhelyére.

Ficedula parva (Bechstein, 1792) – kis légykapó – ALK. Eddig egy alkalommal került elő. A Tápiószecsői-halastó mellett 2010.09.13-án figyelték meg (Németh F.), illetve készültek a fajról bizonyító fotók is.

Ficedula albicollis (Temminck, 1815) – örvös légykapó – REF. A térség erdősültebb, dombsági peremterületének rendszeres, de kisszámú fészkelője, a maradvány vagy idősebb, telepített tölgyes erdőkben fordul elő. Állománya 20–25 párnál nem több. Vonulási időszaka nagyjából megegyezik a szürke légykapóéval.

Ficedula hypoleuca (Pallas, 1764) – kormos légykapó – REV. Lomberdőkben főként a tavaszi vonuláskor, április közepén–végén rendszeresen figyelhetők meg példányai. A Famosi Madárvártán augusztusban és szeptember elején fognak általában be egy-két őszi vonuló példányt.

Timaliidae – Timáliafélék

Panurus biarmicus (Linnaeus, 1758) – barkóscinege – REF. A nádas mocsarak gyakori faja volt, de az intenzív nádatartás következtében állománya vészesen lecsökkent (esetleg el is tűnt?) az 1990-es évek végére. Ezt követően a természetvédelmi intézkedéseknek köszönhetően a visszamaradó nagy, avas nádoltokban állománya erősödni kezdett. Jelenleg a Hajta menti nádasokban már újra 30–40 pár költ, máshol (pl. Tápiószecsői-halastó) csak 2–4 pár. Állandó madarunk, télen kisebb csapatokban kóborolnak táplálék után kutatva.

Aegithalidae – Őszapófélék

Aegithalos caudatus (Linnaeus, 1758) – őszapó – REF. A dúsabb cserjeszintű, idősebb, elegyes állományú erdők, bokros erdőszegélyek lakója. Mesteri, zárt, gömbszerű fészket készít mohából, finom hánscból, növényi szálabból, pók- és hernyófonalakból. Belül vastagon kibéleli madarak pehelytollaival. Rendszeresen költő állománya 80–90 pár körüli. Állandó madarunk. Télen a nádasokban és a településeken is megjelenik ételment keresve.

Paridae – Cinegefélék

Parus palustris (C. L. Brehm, 1855) – barátcinege – REF. A dombságperemi erdők, a Kóka és Tápiószecső közötti erdőségek idősebb állományainak rendszeres, de ritka fészkelője. Állománya 15–20 párnál nem több. Állandó madarunk.

Parus montanus (Conrad von Baldenstein, 1827) – kormosfejű cinege – ALK. Rendkívül ritka kóborló, eddig csak Tápiószecső mellett észleltek 1983.02.11-én 4 pld.-t és 1984.10.21-én 2 pld.-t (Benei B.).

Parus ater (Linnaeus, 1758) – fenyvescinege – REF. A fenyőerdők gyakori téli madárvendége, de a lakott területek örökzöldjeiben is felbukkanhat egy-két eleséget kereső madár. Rendszeresen költ a telepített fenyvesekben 5–10 pár. Állandó madarunk.

Parus caeruleus (Linnaeus, 1758) – kék cinege – REF. Az idősebb, odúkban gazdagabb erdőkben, ligetekben, parkokban rendszeresen költ. Állománya 350–400 pár körüli. Állandó madarunk.

Parus major (Linnaeus, 1758) – szécinege – REF. Élőhelye hasonló az előző fajéhoz, de a települések kertjeiben, gyümölcsösökben, fasorokban is gyakorta megtelepszik. Télen az etetők mindennapos vendége a lakott területeken. Mesterséges fészkelő odúban is szívesen költ. Állománya 1000–1200 párra tehető. Állandó madarunk.

Sittidae – Csuszkafélék

Sitta europaea (Linnaeus, 1758) – csuszka – REF. A térség nyugati részének idősebb erdők, elsősorban tölgyesek kisszámú, de rendszeresen fészkelő madara. Állománya 20–25 párra becsült. Állandó madarunk, telente a településeken is megjelenik egy-egy táplálékot kereső példány.

Tichodromidae – Hajnalmadárfélék

Tichodroma muralis (Linnaeus, 1758) – hajnalmadár – ALK. Csak archív adata ismert a múlt század elejéről. Dr. Györgyey Adolf Tápiógyörgyén, a házuk tetején röpködő madarat 1928.10.23-án ejtette el. A Madártani Intézet gyűjteményébe került (GYÖRGYEY 1928).

10. ábra. Dús cserjeszintű, idősebb erdőkben építi puha növényi anyagokból álló, mestéri fészket a Tápió-vidéken meglehetősen ritka őszapó (*Aegithalos caudatus*). (Fotó: Gódor Miklós)

Certhiidae – Fakuszfélék

Certhia familiaris (Linnaeus, 1758) – hegyi fakusz – RIV. Ritka téli vendég az idősebb erdőkben, fenyvesekben. Decembertől februárig pillanthatjuk meg.

Certhia brachydactyla (C. L. Brehm, 1820) – rövidkarmú fakusz – REF. Ugyancsak a Tápióvidék nyugati részén lévő idősebb erdők, elsősorban tölgyesek és az idős fűzligetek rendszeres, de ritka fészkelő madara. Állománya 30 párnál nem több. Állandó madarunk.

Remizidae – Függőcinege-félék

Remiz pendulinus (Linnaeus, 1758) – függőcinege – REF. A vízfolyások, mocsarak, tavak partjai mentén álló fűz- és nyárfákon rendszeresen rátalálhatunk mesterien szövött fészkeire. Állománya 50–60 párra tehető. Március végén érkezik, és október végéig marad nálunk.

Oriolidae – Sárgarigófélék

Oriolus oriolus (Linnaeus, 1758) – sárgarigó – REF. A bokrosokkal tarkított ligetek, fasorok, nyíltabb erdők, kertek, gyümölcsösök ma még gyakorta látható madara. A településeken is előfordul. A rendszeresen fészkelők száma 80–120 pár körül alakul. Április végén, május elején érkezik, és szeptember elején vonul el Kelet-Afrikába.

Laniidae – Gébicsfélék

Lanius collurio (Linnaeus, 1758) – tövisszűrő gébics – REF. Száraz bokrosok, erdőszélek, faluszéli kőkény- és galagonyabozótosok, vadrózsás domboldalok rendszeres fészkelője. Állománya fogyatkozó, az 1990-es években még 250–300 pár volt a becsült állomány, amely 20 év múltával már csak 150–200 pár körüli. A dombvidék peremi részein jóval gyakoribb, mint a szikes pusztai élőhelyek környékén. Tavasszal későn, május első napjaiban érkezik meg, és októberig marad nálunk.

Lanius minor (Gmelin, 1788) – kis őrgébics – REF. A ligetekkel, fasorokkal váltakozó nyílt füves területek, mezőgazdasági kultúrák közötti facsoportok rendszeresen költő faja. Rokonnával ellentétben állománya növekvő tendenciát mutat, jelenleg az 1990-es évek elején észlelt párok háromszorosára, azaz 40–45 párra tehető. Alig négy hónapig látható, május elején érkezik, és augusztus végén elvonul Afrikába.

Lanius excubitor (Linnaeus, 1758) – nagy őrgébics – REV. Gyakori téli vendég. Van olyan év, amikor szinte minden település határában látható egy-két példány. A fákkal, bokrokkal tarkított nyílt területeken októbertől március végéig, néha április elejéig figyelhetők meg egyesével. A zárt erdőket kerüli.

Corvidae – Varjúfélék

Garrulus glandarius (Linnaeus, 1758) – szajkó – REF. Az erdős területek, ligetek rendszeres fészkelője. Ezért elsősorban a kistáj nyugati részén látható nagyobb számban. Állománya 120–150 pár körüli. Állandó.

Pica pica (Linnaeus, 1758) – szarka – REF. A mezőgazdasági területek közötti ligetek, facsoportok, fasorok gyakori, rendszeresen költő madara. Elhagyott fészkeit más fajok (pl. erdei fűlesbagoly, vörös és kékvércsek) is előszeretettel használják. Állománya 200–250 párra be-

csült, kicsit fogyatkozik. A vadgazdálkodók az utóbbi években élvefogó csapdákkal gyérítik állományát. Állandó.

Nucifraga caryocatactes (Linnaeus, 1758) – fenyőszajkó – ALK. Tápiószecső környékén láttak 1985.10.16-án 1 pld.-t (Benei B.). Kókán 1985 novemberében a Varga-hegyen ugyancsak megfigyelték (Kertész L.). 2005.09.22-én a II-es tározó térségében került elő egy sérült példány (Kepes Zs.). 2007.04.20-án a tápiószecsői erdőszház környékén figyeltek meg 1 pld.-t (Mihályi F.). 2009 decemberében újra látták Kókán, fotó is készült a madárról (Kertész L.).

Corvus monedula (Linnaeus, 1758) – csóka – REF. Elhagyott épületek, magtárak, templomok padlásterében rendszeresen, de kis számban költenek. A megfigyelések szerint 30–50 párnál nincs több. Tradicionális költőhelyük a tápiógyörgyei vasúti megálló épülete. Telelő állományuk a téli kóborláson lévőekkel gyarapszik. Állandó.

Corvus frugilegus (Linnaeus, 1758) – vetési varjú – REF. Korábban Tápiógyörgyén, a vasút melletti tölgyesben volt egy nagyobb telepe. Az 1990-es évek közepén még 60–70 pár fészkelte itt, azóta a telep megszűnt. Valószínűleg ez a kolónia költözött ki Tápiógyörgyétől északra a jászboldogházi határba. Télen hatalmas csapatok járják a határt, éjszakázni a településekre is bejárnak. Egész évben megfigyelhető.

Corvus cornix (Linnaeus, 1758) – dolmányos varjú – REF. A szántók, zártkertek, mezők közötti facsoportok, fasorok, ligetek rendszeres, gyakori fészkelője. Egész évben látható. A zárt erdőket kerüli. Állománya 200–220 pár körüli, növekszik. Őszi időszakban nem ritkán 250–300 pld.-os csapatait is lehet látni, pl. Nyíkrét, 2010. november (Vidra T.).

Corvus corax (Linnaeus, 1758) – holló – REF. Hosszú ideig csak kóborló egyedei tűntek fel vidékünkön. A Felső-Tápió völgyében fészkelése 1999 óta biztosra vehető. 2000 májusában Kóka határában is párban látták, majd 2008-ban fészkelte a Malom-árok menti ligetben találták meg (Kertész L.). Állománya növekszik, jelenleg 6–8 pár fészkel a Tápió-vidéken, elsősorban a dombsági részek nyugodtabb völgyeiben (pl. kávai Hosszú-völgy, tápiószentmártoni Bereg-völgy). Télen nagyobb csapatai is (20 fölötti példányszámban) láthatók. Állandó madarunk.

Sturnidae – Seregélyfélék

Sturnus vulgaris (Linnaeus, 1758) – seregély – REF. A ligetek, kertek, gyümölcsösök, idősebb (odvas fákkal teli) erdők nagyszámú rendszeres fészkelője. A településeken is költ utcai fasorokban, parkokban. A költő párok becsült mennyisége 800–900 pár körülire tehető. Rendszeresen február végén, március elején érkezik hozzánk, és novemberig figyelhetők meg. 2007. december 31-én a tartósan fagyos, havas idő ellenére több száz példány húzott be éjszakázni az I-es tározó nádasába (Szénási V. és Vidra T.).

Sturnus roseus (Linnaeus, 1758) – pásztormadár – ALK. Inváziós madár, a hortobágyi pusztákon alkalmilag költ is. Térségünkben eddig csak egyszer, Farnos mellett észleltek 1993. május 16-án 1 pld.-t (Urbán S. és mtsai).

Passeridae – Verébfélék

Passer domesticus (Linnaeus, 1758) – házi veréb – REF. A települések, emberi építmények leggyakoribb madara, tömeges fészkelő. Állománya 6000–8000 pár körüli. Állandó madarunk.

Passer montanus (Linnaeus, 1758) – mezei veréb – REF. A mezőgazdasági területek facsoportjainak, idős, odvas fákkal tarkított ligeteknek, majorok, tanyák környezetének gyakori költő faja. Fogyatkozó állománya 800–1000 párra tehető. Egész évben megfigyelhető madárfaj.

Fringillidae – Pintyfélék

- Fringilla coelebs*** (Linnaeus, 1758) – erdei pinty – REF. Az erdős területek, ligetek lombkoronaszintjének domináns madara. A települések parkjaiban, fasoraiban is rendszeresen fészkel. Állománya 1200–1300 párra becsült. Egész évben látható, bár a hazai fészkelők egy része a Földközi-tenger vidékén telet.
- Fringilla montifringilla*** (Linnaeus, 1758) – fenyőpinty – REV. Gyakori téli vendég, néha többszáz, ezres csapatokban is láthatók. Hidegebb időszakban az etetőkre is szívesen rájár. Október végétől március végéig figyelhetők meg vidékünkön.
- Serinus serinus*** (Linnaeus, 1758) – csicsörke – REF. A települések fasorainak, ligeteinek, parkjainak, örökzöld egzótáinak jellegzetes hangú fészkelő madara. Állománya 300–350 pár körüli. Március végén, április elején érkeznek a költőterületre. Ősszel más magevőkhöz csapódva sokfelé kóborolnak, majd október végén vonulnak el.
- Carduelis chloris*** (Linnaeus, 1758) – zöldike – REF. Élőhelye hasonló az erdei pintyéhez, azonban a telepített fiatal fenyveseket is előnyben részesíti költésre. Lakott területen is gyakori. Állománya 900–1000 párra becsülhető. Egész évben látható madarunk.
- Carduelis carduelis*** (Linnaeus, 1758) – tengelic – REF. A ligetek, fasorok, erdőszegélyek mellett legnagyobb számban a településeken látni. Állománya 800–1000 párra tehető. Egész évben megfigyelhető.
- Carduelis spinus*** (Linnaeus, 1758) – csíz – REV. Gyakori téli vendég, a patak menti égeresek jellemző madara. Hidegebb periódusban az etetőkön is megfigyelhető. Októbertől március végéig látható térségünkben.
- Carduelis cannabina*** (Linnaeus, 1758) – kenderike – REF. A telepített fiatal fenyvesek, faluszéli bokrosok jellegzetes madara. Rendszeresen költ a települések örökzöldjeiben is. Télen a többi pintyfélével együtt nagy csapatokban kóborolnak példányai. Állománya 500–600 pár körüli. Egész évben megfigyelhető.
- Carduelis flavirostris*** (Linnaeus, 1758) – sárgacsőrű kenderike – ALK. Tápiógyörgye határában szikes legelőn (Gulya-gyep) figyeltek meg 1995. február 12-én 7 pld.-t (Füri A.). Ezt követően 2004. február 1-én a kókai Felső-hegyen láttak parlagföldön gyomnövényeken táplálkozni kb. 30 pld.-t (Kertész L.).
- Carduelis flammea*** (Linnaeus, 1758) – zsezse – RIV. Ritka téli vendég, Tápiószecső és Farnos mellett figyelték meg több alkalommal kisebb csapatait. Inváziós madár, ilyenkor októbertől márciusig látható. Vannak évek, amikor nem jelenik meg. Eddigi legnagyobb, 50–60 pld.-os csapatát 1984.04.10-én a tápiószecsői halastavak mellett észlelték (Schmidt A. és mtsai).
- Loxia curvirostra*** (Linnaeus, 1758) – keresztcsőrű – RIV. Tápióbicskéről archív adata van (Radetzky D., 1926). Ezt követően 1972.08.03-án láttak 1 pld.-t Tápiószecsőnél (Benei B.), majd 2005.12.10-én 1 pld.-t (Németh A.). 2008 őszén nagy mennyiségben lepték el hazánkat, a Tápió mentén is sokfelé megfigyelték kisebb, 10 pld. alatti és ettől nagyobb csapatait, pl. Nagykáta, 2008.11.10., 16 pld. (Németh F.); Tápióság, 2008.11.14., 18 pld. (Füri A.). Az invázió 2009 márciusáig tartott. A Tápiószecsői-halastó melletti erdőben 2011.02.08-án 1 pld. (Benei Zs.).
- Pyrrhula pyrrhula*** (Linnaeus, 1758) – süvöltő – REV. Gyakori téli vendég az erdősültebb részeken, bokrosokban, de a településeken is megfigyelhető. A madáretetőkre is rájár. Általában november elejétől számíthatunk megjelenésére, és márciusig marad vidékünkön.
- Coccothraustes coccothraustes*** (Linnaeus, 1758) – meggyvágó – REF. A tölgyesek rendszeres, de nem túl nagyszámú fészkelője. A felmérések szerint térségünkben 30–40 pár költethet. Telente a településeken is megjelenik néhány példány, és az etetőkön is megpillanthatók egyedei. Egész évben látható madarunk.

Emberizidae – Sármányfélék

- Calcarius lapponicus*** (Linnaeus, 1758) – sarkantyús sármány – ALK. Egyszer figyeltek meg 1989 telén a Nyíkrét északi részén lévő szikes legelőn néhány példányt (Urbán S. és mtsai). Azóta nem került elő a térségben bizonyítottan.
- Plectrophenax nivalis*** (Linnaeus, 1758) – hósármány – ALK. Igen ritka, téli előfordulása faj. Egy példány korábbi adata ismert Nagykáta határából (1986.11.15., név nélkül). 2005 telén Jászboldogháza határában láttak egy csapatot (Zalai T.).
- Emberiza citrinella*** (Linnaeus, 1758) – citromsármány – REF. Erdőszegélyek, bokros erdőszélek, tisztások rendszeresen költő faja. A mezőgazdasági területek közötti fasorokban, bokrosokban, ruderaliákban is fészkelnek kisebb számban. A térség nyugati felén gyakoribb. Télen csapatosan keresnek táplálékot, ilyenkor nyíltabb helyeken is megfigyelhetők. Fészkelő állományuk 400–450 párra becsült. Csak a nagyon kemény vastag hótakarós hidegben vonul délebbre, általában egész évben látható.
- Emberiza cirrus*** (Linnaeus, 1766) – sövény-sármány – ALK. Kóka határában figyelték meg telelő példányait. Kenderföldeknél 2004. január 11-én 7 pld., 01.18-án 10 pld. (3 pld. hím, 7 pld. tojó); Alsó-Váráknál 2005. január 30-án 3 pld. hím és 2 pld. tojó; a Varga-hegyen 2008. január 11-én 3 hím, 2 tojó pld. (Kertész L.).
- Emberiza schoeniclus*** (Linnaeus, 1758) – nádi sármány – REF. A nádas mocsarak, sásosok fészkelője. Költő állományuk a 90-es években 200–250 párra volt tehető, sajnos azóta csökkenő tendenciát mutat, jelenleg 100–120 pár lehet. Télen általában csapatokba verődve a vizes élőhelyek környékén, gazos területeken látható. Részben délebbre vonul.
- Miliaria calandra*** (Linnaeus, 1758) – sordély – REF. Száraz gyepek, bokros ruderaliák, ugarok, mezőgazdasági területek szegélyeinek növekvő számú, jellegzetes fészkelő madara. Állománya 250–300 pár körüli. Enyhébb teleken áttelel, kemény hidegben délebbre kóborol.

*

Köszönetnyilvánítás – Elsőként megköszönöm a Tápíó–Hajta Vidéke Tájvédelmi Körzet munkatársainak, Vidra Tamás és Kepes Zsolt kollégáimnak, a Tápíó-vidék madártani feltárásában végzett pótolhatatlan munkáját, valamint a további rendszeres terepi észlelőknek a kitarató, áldozatos területi megfigyeléseket és adataikat. Név szerint különösen Antalicz Csabának, Árvai Ágostonnak, Benei Bélának és Benei Zsoltnak (Tápiószecső környéke), Gódor Miklósnak (a kiváló felvételeket is), Kertész Lászlónak (Kóka környéke), Kis Vikornak, Németh Andrásnak, Németh Ferencnek, Orbán Zoltánnak, Sági Oszkárnak és Szénási Valentinnek jár köszönet. A Jászskun Természetvédelmi Szervezettől származó korábbi információkat elsősorban Urbán Sándornak és Drozd Attilának köszönöm. Köszönet illeti a térségben alkalmanként megfigyeléseket végző madarászok népes taborát is, kiemelten az MME Budapesti HCs. tagjait, és végül, de nem utolsósorban a Pest Környéki Madarász Kört a birding.hu adatbázis használatáért.

IRODALOMJEGYZÉK

- ALBERT, L. és SZINAI, P. (2005): Hattyúk Magyarországon. – *Madártávlat* **2005**(4): 4–9.
- BÁLDI, A., CSORBA, G. és KORSÓS, Z. (1995): *Magyarország szárazföldi gerinceseinek természetvédelmi szempontú értékelési rendszere* – Magyar Természettudományi Múzeum, Budapest, 59 pp.

- BÉL, M. (1733): *Notitia Hungariae novae Historico Geographica Divisa*. (Bél Mátyás Pest megyéről, ford.: Szabó Béla). – Pest Megyei Múzeumi Füzetek X. Szentendre, 1977, 20 pp.
- BOROVSKY, S. (1910): *Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye*. II. kötet – Budapest, pp. 122–124.
- BÖHM, A. (1995): Változások az énekesmadarak állományában Magyarországon a pontszámlálási program eredményeinek tükrében (1988–1995). – *Aquila* **102**: 109–131.
- CSÖRGEY, T. (1904): *Madártani töredékek Petényi J. Salamon irataiból*. – Magyar Ornithológiai Központ Hornyánszky Viktor Cs. és Kir. Udvari Könyvnyomdája, Budapest, pp. 57, 91, 201, 296, 306.
- DUSEK, L. (2001): *A Tápió-mente. A kistrégió és 21 településének természet- és társadalomföldrajza*. – Repro Stúdió, Szolnok, pp. 5–38.
- ENDES, M. (1987): A Tápió-Galga-Zagyva hordalékkúp-síkság gerincesállat-világa. – *Fol. Hist.-nat. Mus. Matr.* **12**: 119–127.
- FÉNYES, E. (1847): *Magyarország leírása, II. rész. Magyarország részletesen*. – Beimel, Pest, 520 pp.
- FODOR, F. (1942): *A Jászság életrajza*. – A Szent István Társulat kiadása, Budapest, 37 pp.
- FRIVALDSZKY, J. (1879): *AVES, Madarak*. – In: MARGÓ, T. (szerk.): Budapest és környéke állattani tekintetben. Magyar Királyi Egyetemi Nyomda, Budapest, pp. 29–37.
- FRIVALDSZKY, J. (1891): *Aves Hungariae*. – Franklin, Budapest, 197 pp.
- FÜRI, A. (1995): A Tápióság–Tápióbecské közötti Nagy-rét fészkelő madárközösségének vizsgálata. – *Aquila* **102**: 151–160.
- FÜRI, A. (2000): A Hajta-patak menti nádasok fészkelő madárállományának vizsgálata. – *Ornis Hung.* **10**: 183–189.
- FÜRI, A. és URBÁN, S. (1998): A Tápió-vidék madártani vizsgálata. – *Ornis Hung.* **8** (Suppl. 1): 113–118.
- FÜRI, A. és VIDRA, T. (2001a): Sekélyvizű madárélőhely kialakítása Tápiógyörgye határában. – *Madártávlat* **2001**(1): 4–5.
- FÜRI, A. és VIDRA, T. (2001b): A belvizes évek hatása a Tápió–Hajta vidéke madárvilágára. – *Aquila* **107–108**: 103–104.
- FÜRI, A., HEGYI, Z. és VIDRA, T. (2000): Csörgőréce (*Anas crecca*) valószínűsíthető költése Tápiógyörgye határában. – *Tűzok* **5**(3–4): 86.
- GÓCSÁNÉ, M. Cs. (2005): Múzeumteremtő vadászok. – *Magyar Vadászlap* **2005**(12): 769–771.
- GYÖRGYÉY, A. (1928): Hajnalmadár Tápiógyörgyén. – *Aquila* **34–35**: 389.
- GYURÁCS, J. (2000): A méhészek keresztútjában. – *Madártávlat* **2000**(5): 4–5.
- GYURÁCS, J., NAGY, K., BAGDI, A., HADARICS, T. és RAGATS, Zs. (2004): A gyurgyalag (*Merops apiaster*) monitorozása és védelmi helyzete Magyarországon, 1997–2001. – *Term.véd. Közlem.* **11**: 481–491.
- HARASZTHY, L. (szerk.) (1998): *Magyarország madarai*. – Mezőgazda Kiadó, Budapest, 443 pp.
- HERMAN, O. (1908): *A madarak hasznáról és káráról*. – A m. kir. földművelésügyi miniszter kiadványa, Budapest, 398 pp.
- HERMAN, O. (1986): *Erdők, rétek, nádasok*. – Móra Kiadó, Budapest, 114 pp.
- IHRIG, D. (1973): *A magyar vízszabályozás története*. – VÍZDOK, Budapest, 326 pp.
- KERTÉSZ, L. (1986): Gyurgyalag (*Merops apiaster*) és parti fecske (*Riparia riparia*) fészkelőhelyek felmérése 1985-ben a Gödöllői dombok – Tápióság területén. – *Madártani Tájékoztató* **1986**(1): 36–39.
- KERTÉSZ, L. (1989): Füstifecske (*Hirundo rustica*) és molnárfecske (*Delichon urbica*) fészkelő állományának felmérése Kóka község területén 1987-ben. – *Madártani Tájékoztató* **1989**(1–2): 15–16.

- KERTÉSZ, L. (1990): Szalakóta (*Coracias garrulus*) fészkelési adatok. – *Madártani Tájékoztató* **1990**(1–2): 16–17.
- KERTÉSZ, L. (1991a): Erdei fülesbagoly (*Asio otus*) fiókájának örökbeadása. – *Madártani Tájékoztató* **1991**(3–4): 20.
- KERTÉSZ, L. (1991b): A gyurgyalag (*Merops apiaster*) és a parti fecske (*Riparia riparia*) fészkelőállományának változása a Gödöllői-dombság térségében lévő homokbányákban. – *Madártani Tájékoztató* **1991**(3–4): 16–17.
- KERTÉSZ, L. (1991c): Műutak mentén elpusztult madarak. – *Madártani Tájékoztató* **1991**(3–4): 22.
- KEVE, A. és SCHMIDT, E. (1963): A vízimadarak vonulásának egyidejű (synchron) kutatása. – *Aquila* **69–70**: 145–154.
- LAKATOS, GY. (1999): *Nagykátai története a kezdetektől 1848-ig*. – Nagykátai Önkormányzat, Nagykátai.
- LÓZSY, F. (1955): Hattyúk Tápiószecsőn. – *Aquila* **59–62**: 378.
- MAROSI, S. és SOMOGYI, S. (1990): *Magyarország kistájainak katasztere*. I–II. kötet. – Akadémiai Kiadó, Budapest, 1023 pp.
- MERCSEK, J. L. (1980): A vetési varjak fészektelepeinek összesítése az 1979. évről. – *Madártani Tájékoztató* **1980**(3): 8–12.
- MME NB (MME Nomenclator Bizottság) (2008): *Magyarország madarainak névjegyzéke. Nomenclator avium Hungariae*. – MME, Budapest, 278 pp.
- MOLNÁR, L. (1982): Faunisztika néhány sorban. – *Madártani Tájékoztató* **1982**(4): 241–252.
- MOLNÁR, L. (1984a): Adatok a Faunisztikai Szakosztály irattárából VII. – *Madártani Tájékoztató* **1984**(1): 40–44.
- MOLNÁR, L. (1984b): Adatok a Faunisztikai Szakosztály irattárából VIII. – *Madártani Tájékoztató* **1984**(1): 44–53.
- MOLNÁR, L. (1985a): Adatok a Faunisztikai Szakosztály irattárából IX. – *Madártani Tájékoztató* **1985**(1): 41–46.
- MOLNÁR, L. (1985b): Adatok a Faunisztikai Szakosztály irattárából X. – *Madártani Tájékoztató* **1985**(1): 46–51.
- MOLNÁR, L. (1985c): Adatok a Faunisztikai Szakosztály irattárából XI. – *Madártani Tájékoztató* **1985**(1): 51–54.
- MOLNÁR, L. (1985d): Adatok a Faunisztikai Szakosztály irattárából XII. – *Madártani Tájékoztató* **1985**(2): 36–40.
- MOLNÁR, L. (1993): Az MME Faunisztikai Adattárából (1987). – *Madártani Tájékoztató* **1993**(1): 35–43.
- MÖDLINGER, P. (1978): Az ugartyúk (*Burhinus oedicnemus*) előfordulása és ökológiai viszonyai Magyarországon. – *Aquila* **85**: 59–74.
- NAGY, K. (1999): *Mindennapi madaraink monitoringja*. – Beszámoló kézirat, MME-Madártávlat.
- NAGY, SZ. (1998): *Fontos madárélőhelyek Magyarországon*. – MME Könyvtára **15**: 78–79.
- NAUMANN, J. F. (1837): Ornithologische Reise nach und durch Ungarn. – *Wiegman Archiv für Naturgeschichte* **3**: 70–71, 78–82.
- PÁTKAI, I. (1955): Rózsás flamingó Tápiószecsőn. – *Aquila* **59–62**: 369.
- PÉCHY, T. (1992): Kékes rétihéja (*Circus cyaneus*) teletelő állományának vizsgálata. – *Madártani Tájékoztató* **1992**(2): 20–24.
- RADETSKY, D. (1926): *Loxia curvirostra* L. Tápióbicskén. – *Aquila* **32–33**: 259.
- SCHMIDT, E. (1973): Faunisztikai jegyzetek I. – *Aquila* **76–77**: 185.
- SCHMIDT, E. (1978a): Külföldi gyűrűs madarak kézre kerülései, XXVII. Gyűrűzési jelentés. – *Aquila* **84**: 92.
- SCHMIDT, E. (1978b): Faunisztikai jegyzetek IV. – *Aquila* **84**: 105.

- SCHMIDT, E. (1980): Külföldi gyűrűs madarak kézre kerülése, XXXI. Gyűrűzési jelentés. – *Aquila* **86**: 125.
- TÓTH, I. és MARIK, P. (1999): Kék vércse felmérés. – *Madártávlat* **1999**(4): 4–5.
- TÓTH, L. (2004): A hamvas rétihéja (*Circus pygargus* L. 1758) elterjedése, állomány nagysága és védelme a múltban és napjainkban Magyarországon. – *Term.véd. Közlem.* **11**: 541–549.
- URBÁN, S. (1994): Pásztormadár (*Pastor roseus*) előfordulása Farnoson. – *Madártani Tájékoztató* **1994**(1): 22.
- VIDRA, T. (2005): *A Tápió-mente természetföldrajzi bemutatása. Természeti értékek.* – In: LIPÁK, I. (szerk.): *A Tápió-mente turistakalauza.* Tápió Közalapítvány, Nagykáta, pp. 11–43.
- VIDRA, T. (2006): Hamvas rétihéja fészekaljat mentettünk gabonátáblában. – *Tápiómenti Hentes* **7**(17): 3.
- WALICZKY, Z. (1991): *Európai jelentőségű madárélőhelyek Magyarországon.* – MME Könyvtára **4**: 64.

THE BIRD FAUNA OF TÁPIÓ REGION

A. FÜRI

Duna–Ipoly National Park Directorate
H-1121 Budapest, Költő u. 21, Hungary. E-mail: furia@dinpi.hu

Tápió region was one of the least-surveyed areas of Hungary for a long time. This was also true for its birdlife as the region had only been researched occasionally by the end of 1960s. Regular surveys were launched here from the mid-1970s, after the foundation of the Hungarian Ornithological Society. From the end of the 1980s, repeated population surveys and active bird protection measures took place in the Tápió–Hajta Region. The first publication about the breeding birdlife of this period was issued in 1987. A summary on the systematic ornithological research and monitoring, as well as the most important tasks of bird protection, was published in 1998, which also concentrated on the breeding species of the area. Research was intensified again by the establishment of the Tápió–Hajta Landscape Protection Area and increasing conservation activity. In our work the archived ornithological data were classified and the latest results of the surveys were summarised to achieve the most precise possible bird fauna description characteristic of the region. Up to the finalisation of the present article 248 bird species occurred in Tápió-vidék, of which 146 also breed here with various frequencies. The number of regular migrant, vagrant and winter visitor species has been increasing year by year and nears one hundred. In this region we can observe almost two thirds of the Hungarian avifauna. Most of these species can be seen in marshes, wetlands, meadows, pastures and forests, but also in settlements, farms and manors, where they live in the direct environs of humans.

Key words: data on rare species, habitats of protected and strictly protected species, old descriptions, ornithological surveys, population estimates on breeding species, species list, Tápió region.